Judikatūras krājums

ĢENERĀLADVOKĀTA HENRIKA SAUGMANDSGORA ĒES [*HENRIK SAUGMANDSGAARD ØE*] SECINĀJUMI,
sniegti 2017. gada 14. septembrī[1]

Lieta C-372/16

Soha Sahyouni
pret
Raja Mamisch

(*Oberlandesgericht München* (Federālās zemes Augstākā tiesa Minhenē, Vācija) lūgums sniegt prejudiciālu nolēmumu)

Lūgums sniegt prejudiciālu nolēmumu – Tiesas kompetence – Regula (ES) Nr. 1259/2010 – Ciešāka sadarbība to tiesību aktu jomā, kas piemērojami laulības šķiršanai un laulāto atšķiršanai – Piemērošanas joma – 1. pants – Privātas laulības šķiršanas, kuru reģistrējusi reliģiska iestāde trešajā valstī, atzīšana – 10. pants – Piemērojamo ārvalstu tiesību aktu izslēgšana – Pieeja diskriminējošai laulības šķiršanai atkarībā no laulāto dzimumpiederības – Diskriminējošā rakstura pārbaude *in abstracto* – Iespējamas diskriminētā laulātā piekrišanas ietekmes neesamība

I. Ievads

1. *Oberlandesgericht München* (Federālās zemes Augstākā tiesa Minhenē, Vācija) lūgums sniegt prejudiciālu nolēmumu ir par to, kā interpretēt Padomes 2010. gada 20. decembra Regulu (ES) Nr. 1259/2010, ar kuru īsteno ciešāku sadarbību attiecībā uz tiesību aktiem, kas piemērojami laulības šķiršanai un laulāto atšķiršanai[2], tas ir instruments, kura noteikumi nekad vēl nav bijuši Tiesas padziļinātas analīzes objekts.

2. Šis lūgums ir turpinājums iepriekšējam lūgumam, kuru iesniedza minētā tiesa un kurš ir saistīts ar to pašu pamatlietu, kas attiecas uz tiesvedību, lai panāktu, ka Vācijā tiek atzīts lēmums šķirt laulību, ko pieņēmusi reliģiska iestāde Sīrijā. Šis pirmais lūgums sniegt prejudiciālu nolēmumu bija pamats lietā *Sahyouni* (C-281/15)[3] 2016. gada 12. maijā izdotajam rīkojumam, kurā Tiesa pasludināja, ka pieņemt lēmumu acīmredzami nav tās kompetencē[4].

3. Iesniedzējtiesa no jauna vēršas Tiesā, lai tai iesniegtu vairākus prejudiciālus jautājumus saistībā ar Regulu Nr. 1259/2010. Pirms to analīzes vispirms būs jānosaka, vai Tiesas kompetencē patiešām ir atbildēt uz šiem jautājumiem, neraugoties uz to, ka laulības šķiršanas pasludināšanas trešā valstī – kā šajā pamatlietā – atzīšana neietilpst minētās regulas piemērošanas jomā, ņemot vērā to, ka no lūguma sniegt prejudiciālu nolēmumu izriet, ka Vācijas atbilstīgās tiesību normas šo Savienības tiesību aktu ļauj piemērot šādās situācijās.

1 Oriģinālvaloda – franču.

2 OV 2010, L 343, 10. lpp. Šo tiesību aktu parasti dēvē par "Romas III regulu".

3 EU:C:2016:343.

4 Šā nolēmuma galvenie iemesli ir apkopoti šo secinājumu 26. punktā.

4. Ar pirmo jautājumu Tiesai tiek lūgts noteikt, vai Regulas Nr. 1259/2010 normas attiecas uz laulību šķiršanu, kura ir klasificējama kā "privāta" šķiršanās tajā ziņā, ka tās pamatā ir nevis tiesas vai kādas citas valsts iestādes konstitutīvs lēmums, bet gan laulāto vienpusējas vai savstarpējas gribas pasludināšana, iespējams, ar tīri deklaratīvu ārvalstu iestādes atbalstu.

5. Pārējie jautājumi, kas ir iesniegti pakārtoti, attiecas uz šīs regulas 10. pantu, ar kuru ir atļauts tos tiesību aktus, kas principā būtu jāpiemēro, aizstāt ar tās valsts tiesību aktiem, kurā atrodas tiesa, ja tiesību akts, kas principā būtu jāpiemēro, rada diskrimināciju laulāto starpā viņu dzimuma dēļ. Šajā ziņā Tiesai vispirms tiek jautāts par to, vai šādas diskriminējošas ietekmes novērtēšana būtu jāveic *in abstracto* vai *in concreto*. Gadījumā, ja tiktu nolemts, ka šī novērtēšana ir jāveic, ņemot vērā konkrētas lietas apstākļus, Tiesai pēc tam būs jānosaka, vai šī piekrišana laulības šķiršanai, kuru, iespējams, devis diskriminētais laulātais, tomēr ļauj piemērot diskriminējošo ārvalstu tiesību aktu.

II. Atbilstošās tiesību normas

A. Savienības tiesības

6. Regula Nr. 1259/2010 ir piemērojama tikai tajās dalībvalstīs, kuras piedalās ciešākā sadarbībā to tiesību aktu jomā, kas piemērojami laulības šķiršanai un laulāto atšķiršanai, kas izriet no šī instrumenta [5].

7. Tās preambulas 9. apsvērumā ir norādīts, ka Regulai Nr. 1259/2010 "iesaistītajās dalībvalstīs būtu jānodrošina skaidrs un vispusīgs tiesiskais regulējums attiecībā uz tiesību aktiem, kas piemērojami laulības šķiršanai un laulāto atšķiršanai, jāsniedz pilsoņiem pienācīgs rezultāts tiesiskās noteiktības, paredzamības un elastības ziņā, kā arī jānovērš tādas situācijas rašanās, kad viens no laulātajiem ceļ laulības šķiršanas prasību, pirms to izdarījis otrs, lai nodrošinātu, ka tiesvedību reglamentē konkrēti tiesību akti, kurus viņš vai viņa uzskata par savām interesēm labvēlīgākiem".

8. Atbilstīgi minētās regulas preambulas 10. apsvērumam "[šīs regulas] materiāltiesiskajai darbības jomai un noteikumiem vajadzētu būt saskaņā ar [Padomes 2003. gada 27. novembra] Regulu (EK) Nr. 2201/2003 [par jurisdikciju un spriedumu atzīšanu un izpildi laulības lietās un lietās par vecāku atbildību un par Regulas (EK) Nr. 1347/2000 atcelšanu [6]]". Ir pievienota piebilde, ka Regula Nr. 1259/2010 "būtu jāpiemēro tikai attiecībā uz laulības saišu saraušanu vai iziršanu" un ka "tiesību akti, ko nosaka ar šīs regulas kolīziju normām, būtu jāpiemēro kā pamats laulības šķiršanai vai laulāto atšķiršanai".

9. Šīs regulas preambulas 24. apsvērumā ir norādīts, ka "konkrētās situācijās, piemēram, gadījumos, kad piemērojamie tiesību akti neparedz laulības šķiršanu vai nepiešķir vienam laulātajam vienlīdzīgu pieeju laulības šķiršanai vai laulāto atšķiršanai, pamatojoties uz dzimumu, tomēr būtu jāpiemēro tās tiesas valsts tiesību akti, kurā celta prasība. Tomēr tam nevajadzētu skart sabiedriskās kārtības klauzulu".

10. Tās 1. panta 1. punktā ir paredzēts, ka Regulu Nr. 1259/2010 piemēro "laulības šķiršanai un laulāto atšķiršanai tiesību normu kolīziju situācijās".

11. Atbilstīgi šīs regulas 4. pantam "Universāla piemērošana" "ar šo regulu norādītos tiesību aktus piemēro neatkarīgi no tā, vai tie ir vai nav iesaistītās dalībvalsts tiesību akti".

5 Šī regula, kas stājusies spēkā 2010. gada 30. decembrī, kopš 2012. gada 21. jūnija ir piemērojama tajās dalībvalstīs, kuras piedalījās šajā sadarbībā no sākuma, tostarp Vācijas Federatīvajā Republikā. Pašlaik tā tiek piemērota Beļģijā, Bulgārijā, Vācijā, Grieķijā, Spānijā, Francijā, Itālijā, Latvijā, Lietuvā, Luksemburgā, Ungārijā, Maltā, Austrijā, Portugālē, Rumānijā un Slovēnijā. No 2018. gada 11. februāra tā būs piemērojama arī Igaunijā (skat. Komisijas 2016. gada 10. augusta Lēmumu (ES) 2016/1366, ar ko apstiprina Igaunijas dalību ciešākā sadarbībā attiecībā uz tiesību aktiem, kas piemērojami laulības šķiršanai un laulāto atšķiršanai, OV 2016, L 216, 23. lpp.).

6 OV 2003, L 338, 1. lpp.

12. Minētās regulas 8. pantā ir noteikti piemērojamie tiesību akti, ja puses nav izdarījušas izvēli saskaņā ar 5. pantu, par kritērijiem noteiktos apstākļos izmantojot piesaistes faktoru hierarhiju – laulāto pastāvīgo dzīvesvietu tad, kad tiek celta prasība tiesā, vai, ja šis faktors netiek izmantots, laulāto pēdējo pastāvīgo dzīvesvietu, vai, ja tas netiek piemērots, viņu kopējo valstspiederību, vai, ja tas netiek piemērots, tiesas, kurā celta prasība, atrašanās vietu.

13. Atbilstīgi Regulas Nr. 1259/2010 10. pantam "Tās valsts tiesību piemērošana, kurā atrodas tiesa" – "ja saskaņā ar 5. vai 8. pantu piemērojamie tiesību akti neparedz laulības šķiršanu vai, pamatojoties uz dzimumu, nepiešķir vienam laulātajam vienlīdzīgu pieeju laulības šķiršanai vai laulāto atšķiršanai, piemēro tās valsts tiesību aktus, kurā atrodas tiesa".

14. Tās pašas regulas 12. pantā "Sabiedriskā kārtība" ir paredzēts, ka "ar šo regulu norādīto tiesību aktu kāda noteikuma piemērošanu var atteikt tikai tad, ja šāda piemērošana acīmredzami nav saderīga ar sabiedrisko kārtību valstī, kur atrodas attiecīgā tiesa".

B. Vācijas tiesības

1. FamFG

15. *Gesetz über das Verfahren in Familiensachen und in den Angelegenheiten der freiwilligen Gerichtsbarkeit*[7] (Likums par tiesvedību ģimenes lietās un bezstrīdus tiesvedības lietās, turpmāk tekstā – "*FamFG*") 107. pantā "Ārvalstu nolēmumu atzīšana laulības lietās" ir noteikts:

"1) Ārvalstīs pieņemtie lēmumi, ar kuriem [..] tiek šķirta laulība ar laulības saišu saglabāšanu vai to nesaglabāšanu [..], tiek atzīti tikai tad, ja federālās zemes tieslietu administrācija ir konstatējusi, ka ir izpildīti atzīšanas nosacījumi. [..]

[..]

6) Ja federālās zemes tieslietu administrācija konstatē, ka atzīšanas nosacījumi ir izpildīti, laulātais, kurš nav iesniedzis pieteikumu, var lūgt *Oberlandesgericht* pieņemt lēmumu.[..]

7) Kompetence piekrīt *Oberlandesgericht* civillietu tiesu palātai, kuras darbības iecirknī atrodas federālās zemes tieslietu administrācijas birojs. [..]"

16. *FamFG* 109. panta "Izslēgšana no atzīšanas" 1. panta 4. punktā ir paredzēts, ka "ārvalstīs pieņemta lēmuma atzīšana nenotiek, [..] ja [šīs] [..] atzīšanas rezultāts ir acīmredzami nesaderīgs ar galvenajiem Vācijas tiesību principiem, it īpaši, ja tas nav saderīgs ar pamattiesībām". Atbilstīgi šā paša panta 5. punktam nav veicama nekāda ārvalstīs pieņemta lēmuma likumības pārbaude.

2. EGBGB

17. *Einführungsgesetz zum Bürgerlichen Gesetzbuch* (Vācijas Civilkodeksa ievadlikums, turpmāk tekstā – "*EGBGB*") 17. panta 1. punkts – redakcijā, kas bija spēkā līdz 2013. gada 28. janvārim, – bija formulēts šādi: "uz laulības šķiršanu attiecas tiesības, ko piemēro laulības vispārējām sekām lūguma šķirt laulību iesniegšanas laikā. Ja laulības saišu saraušana nav iespējama atbilstīgi šīm tiesībām, uz laulības šķiršanu attiecas Vācijas tiesības, ja laulātajam, kurš lūdz šķirt laulību, ir Vācijas pilsonība vai viņš ir bijis Vācijas pilsonis laulības noslēgšanas dienā".

7 Teksts pieejams vācu un angļu valodā šādā Interneta vietnē: http://www.gesetze-im-internet.de/famfg/index.html.

18. Pēc grozījumiem, kas ieviesti ar 2013. gada 23. janvāra likumu [8], iepriekš minētais tiesību normu kolīzijas noteikums tika pārskatīts tādējādi, ka *EGBGB* 17. panta 1. punktā no tā laika ir minēts, ka "laulības šķiršanas mantiskās sekas, ko neregulē citas šīs sadaļas tiesību normas, nosaka saskaņā ar tiesībām, kas piemērojamas laulības šķiršanai atbilstīgi Regulai (ES) Nr. 1259/2010".

III. Tiesvedība pamatlietā, prejudiciālie jautājumi un tiesvedība Tiesā

19. Kā norādīts Tiesas 2016. gada 12. maijā izdotajā rīkojumā lietā *Sahyouni* (C-281/15) [9], *Raja Mamisch* k-gs un *Soha Sahyouni* k-dze bija stājušies laulībā 1999. gada 27. maijā Homsas rajona Islāma tiesā (Sīrija). Viņi abi ir Sīrijas pilsoņi kopš dzimšanas, un viņiem ir Vācijas pilsonība, kuru *R. Mamisch* ir ieguvis naturalizācijas kārtībā, bet *S. Sahyouni* ieguvusi pēc laulības noslēgšanas. Līdz 2003. gadam viņi dzīvoja Vācijā, pēc tam pārcēlās uz Sīriju, vēlāk dzīvojuši gan Vācijā, gan Kuveitā, gan Libānā. Pašlaik viņi atkal dzīvo Vācijā dažādās dzīvesvietās.

20. 2013. gada 19. maijā *R. Mamisch* paziņoja, ka viņš vēlas šķirties no savas sievas, un viņa pārstāvis reliģiskajā Latakijas Šariata tiesā (Sīrija) izteica laulības šķiršanas paziņojumu. 2013. gada 20. maijā šī tiesa konstatēja laulības šķiršanu.

21. No lūguma sniegt prejudiciālu nolēmumu izriet, ka 2013. gada 12. septembrī *S. Sahyouni* iesniedza pašas parakstītu paziņojumu par pabalsta maksājuma saņemšanu, uz kuru viņai bija tiesības saskaņā ar reliģiskajiem likumiem, proti, kopā 20 000 ASV dolāru (USD) (aptuveni EUR 15 000 [10]), kas bija formulēts šādi: "[..] es esmu saņēmusi visus pabalstus, kuri man ir jāsaņem saskaņā ar laulības līgumu un vienpusēju laulības šķiršanu, un tādējādi atbrīvoju viņu no visām saistībām attiecībā pret mani, kuras izriet no laulības līguma un Latakijas Šariata tiesas 2013. gada 20. maijā izdotā laulības šķiršanas rīkojuma Nr. 1276 [..]".

22. 2013. gada 30. oktobrī *R. Mamisch* iesniedza pieteikumu atzīt Sīrijā pasludināto laulības šķiršanas spriedumu. Ar 2013. gada 5. novembra lēmumu *Oberlandesgericht München* (Federālās zemes Augstākā tiesa Minhenē) priekšsēdētājs apmierināja šo pieteikumu un konstatēja, ka ir izpildīti likumā paredzētie nosacījumi, lai atzītu šo spriedumu par laulības šķiršanu.

23. 2014. gada 18. februārī *S. Sahyouni* prasīja atcelt minēto lēmumu un atzīt, ka nav izpildīti nosacījumi attiecībā uz laulības šķiršanas atzīšanu.

24. Ar 2014. gada 8. aprīļa lēmumu *Oberlandesgericht München* (Federālās zemes Augstākā tiesa Minhenē) priekšsēdētājs *S. Sahyouni* pieteikumu noraidīja. Lēmuma pamatojumā šis tiesnesis ir norādījis, ka, pēc viņa domām, attiecīgās laulības šķiršanas atzīšana esot reglamentēta Regulā Nr. 1259/2010, kura ir piemērojama arī privātajām laulību šķiršanām. Nepastāvot piemērojamo tiesību aktu likumīgai izvēlei un tā kā laulātajiem neesot bijusi kopīga pastāvīgā dzīvesvieta gadu pirms laulības šķiršanas, piemērojamie tiesību akti esot nosakāmi saskaņā ar minētās regulas 8. panta c) punktu. Ja abiem laulātajiem ir dubultpilsonība, noteicošais kritērijs esot faktiskā pilsonība Vācijas tiesību izpratnē [11], kas laulības šķiršanas brīdī esot bijusi Sīrijas pilsonība. Visbeidzot, viņš norādīja, ka sabiedriskā kārtība Regulas Nr. 1259/2010 12. panta izpratnē nav šķērslis Sīrijā pieņemtā lēmuma par laulības šķiršanu atzīšanai, jo laulātā *a posteriori* esot pieņēmusi konkrēto laulības šķiršanas veidu, paziņojot, ka viņa pieņem turpmākās kompensācijas, un ka, neraugoties uz iespējamo diskrimināciju, šajos apstākļos tas neesot pretrunā arī šīs regulas 10. pantam.

8 Proti, 2013. gada 23. janvāra *Gesetz zur Anpassung der Vorschriften des Internationalen Privatrechts an die Verordnung (EU) Nr. 1259/2010 und zur Änderung anderer Vorschriften des Internationalen Privatrechts* (Likums par vairāku starptautisko privāttiesību normu pielāgošanu Regulai Nr. 1259/2010 un citu starptautisko privāttiesību normu grozīšanu, *BGBl.* 2013 I, 101. lpp.), kas ir stājies spēkā 2013. gada 29. janvārī.

9 EU:C:2016:343, 9.–14. punkts.

10 Maiņas kurss 2013. gada 12. septembrī aptuveni EUR 0,75 par USD 1.

11 Precīzāk – *EGBGB* 5. panta 1. punkta izpratnē.

25. *S. Sahyouni* cēla prasību par šo noraidošo lēmumu. Ar 2015. gada 2. jūnija rīkojumu *Oberlandesgericht München* (Federālās zemes Augstākā tiesa Minhenē) nolēma apturēt tiesvedību un uzdeva Tiesai dažādus prejudiciālos jautājumus par Regulas Nr. 1259/2010 interpretāciju.

26. Ar 2016. gada 12. maija rīkojumu lietā *Sahyouni* (C-281/15)[12] Tiesa paziņoja, ka atbildes uz šiem jautājumiem acīmredzami neietilpst tās kompetencē, pamatojot ar to, ka Regula Nr. 1259/2010 nav piemērojama tāda lēmuma par laulības šķiršanu atzīšanai, kas jau ir pasludināts trešā valstī, un ka iesniedzējtiesa nav norādījusi nekādus apstākļus, lai pierādītu, ka minētās regulas noteikumi ar valsts tiesību normām būtu padarīti tieši un bez nosacījumiem piemērojami šādās situācijās. Tā tomēr uzsvēra, ka šī tiesa saglabā iespēju atkārtoti lūgt sniegt prejudiciālu nolēmumu, ja tā varētu norādīt Tiesai visus apstākļus, kas ļautu tai pieņemt nolēmumu.

27. Šajā kontekstā ar 2016. gada 29. jūnija lēmumu, kas Tiesas kancelejā saņemts 2016. gada 6. jūlijā, *Oberlandesgericht München* (Federālās zemes Augstākā tiesa Minhenē) nolēma apturēt tiesvedību un uzdot Tiesai šādus prejudiciālus jautājumus:

"1) Vai [Regulas Nr. 1259/2010] piemērošanas joma, kas definēta šīs regulas 1. pantā, aptver arī privātas laulības šķiršanas gadījumus, šajā gadījumā, – pamatojoties uz viena laulātā vienpusēju paziņojumu reliģiskā tiesā Sīrijā saskaņā ar šariata likumiem?

2) Ja atbilde uz [pirmo jautājumu] ir apstiprinoša, vai, piemērojot Regulu [Nr. 1259/2010], [izvērtējuma atbilstoši] tās 10. pantam kontekstā privātas laulības šķiršanas gadījumos:

   a) ir *in abstracto* jābalstās uz salīdzinājumu, no kura izriet, ka saskaņā ar 8. pantu piemērojamās tiesības gan piešķir pieeju laulības šķiršanai arī otrajam laulātajam, tomēr šī laulības šķiršana, ņemot vērā otra laulātā dzimumu, ir pakļauta citiem procesuāliem un materiāltiesiskajiem nosacījumiem nekā pirmā laulātā pieeja laulības šķiršanai, vai arī

   b) šī noteikuma piemērojamība ir atkarīga no tā, vai ārvalsts tiesību akta, kurš *in abstracto* ir diskriminējošs, piemērošana šajā gadījumā ir diskriminējoša arī *in concreto*?

3) Ja atbilde uz [otrā jautājuma b) punktu] ir apstiprinoša, vai tas, ka diskriminētais laulātais piekrīt laulības šķiršanai, tostarp piekrītot saņemt par to kompensāciju, ir pamats šīs tiesību normas nepiemērošanai?"

28. Šajā tiesvedībā rakstveida apsvērumus ir iesniegušas Vācijas, Beļģijas, Francijas, Ungārijas un Portugāles valdības, kā arī Eiropas Komisija. 2017. gada 31. maija tiesas sēdē *R. Mamisch*, Vācijas un Ungārijas valdības, kā arī Komisija sniedza mutvārdu apsvērumus.

IV. Vērtējums

29. Ņemot vērā šajā ziņā izteiktos iebildumus, pirms Tiesai iesniegto jautājumu vērtēšanas ir jāpārbauda, vai tā ir kompetenta sniegt atbildes šajā tiesvedībā, pretēji tam, kas tika konstatēts attiecībā uz iepriekšējo iesniedzējtiesas lūgumu sniegt prejudiciālu nolēmumu saistībā ar to pašu pamatlietu.

12 EU:C:2016:343, 18.–33. punkts.

A. Par Tiesas kompetenci

30. Es uzreiz norādu, ka, manuprāt, atbilstoši Tiesas judikatūrai, saskaņā ar kuru tās kompetences pamatā var būt tas, ka valsts tiesības tās Savienības tiesību normas, kuru interpretācija tiek lūgta, padara piemērojamas pamatlietā, Tiesas rīcībā ir pietiekama informācija, lai pieņemtu nolēmumu par tai uzdotajiem jautājumiem šajā tiesvedībā.

1. Par secinājumiem, kas jāizdara no Tiesas judikatūras

31. Vispirms jāatgādina, ka no pastāvīgās judikatūras izriet, ka atbilstības pieņēmums, kas saistīts ar jautājumiem, kurus valsts tiesa uzdod prejudiciālā nolēmuma sniegšanai saistībā ar pašas noteikto tiesisko regulējumu un faktiskajiem apstākļiem, var tikt noraidīts tikai īpašos gadījumos [13]. Lūguma sniegt prejudiciālu nolēmumu noraidīšana it īpaši var būt pamatota, ja ir acīmredzams, ka Savienības tiesības lietas apstākļiem nav piemērojamas ne tieši, ne netieši [14].

32. Šajā gadījumā, kā to Tiesa ir konstatējusi 2016. gada 12. maija rīkojumā lietā *Sahyouni* (C-281/15) [15], pamatlieta neietilpst Savienības tiesību piemērošanas jomā, jo ne Regula Nr. 1259/2010, ne Regula Nr. 2201/2003, ne arī kāds cits Savienības tiesību akts nav piemērojams tādā pamatlietā, kuras priekšmets ir dalībvalstī atzīt trešās valsts reliģiskās iestādes pasludinātu laulības šķiršanu.

33. It īpaši attiecībā uz Regulu Nr. 1259/2010 [16], uz kuras noteikumiem tieši attiecas lūgums sniegt prejudiciālu nolēmumu šajā lietā, Tiesa ir norādījusi, ka šajā regulā ir noteikti tikai to tiesību normu kolīzijas noteikumi, kas ir piemērojamas iesaistītajās dalībvalstīs [17] laulības šķiršanas un laulāto atšķiršanas jomā, un tajā nav reglamentēta pasludinātā lēmuma par laulības šķiršanu atzīšana [18].

34. Tādējādi, ievērojot principus, kas ir noteikti spriedumā *Dzodzi* [19] un kuri ir precizēti turpmākajā judikatūrā [20], tikai tad, ja iesniedzējtiesa ir pietiekami pierādījusi Regulas Nr. 1259/2010 piemērojamību saskaņā ar tās dalībvalsts tiesību normām, kurā tā atrodas, tā tiesību strīda situācijā, kuru tā izskata, Tiesa būs kompetenta lemt par iesniedzējtiesas iesniegtajiem jautājumiem, neraugoties uz to, ka minētais strīds tieši neiekļaujas šīs regulas piemērošanas jomā.

35. Šajā ziņā es atgādinu [21], ka Tiesa var atzīt, ka tās kompetencē ir atbildēt uz tai uzdotajiem prejudiciālajiem jautājumiem arī tad, ja Savienības tiesību normas, kuru interpretācija ir lūgta, nav piemērojamas faktiem pamatlietā, gadījumā, ja ar valsts tiesību aktu tiek panākts, ka minētās tiesību normas ir padarītas tieši un bez nosacījumiem piemērojamas. Ja risinājumi, kuri valsts tiesību aktos ir sniegti situācijām, uz kurām neattiecas aplūkotā Savienības tiesību akta piemērošanas joma, atbilst tiem, kādi ir paredzēti minētajā tiesību aktā, Savienības interesēs noteikti ir tas, lai, nepieļaujot

13 Skat. it īpaši spriedumus, 2017. gada 31. janvāris, *Lounani* (C-573/14, EU:C:2017:71, 56. punkts), un 2017. gada 14. jūnijs, *Menini* un *Rampanelli* (C-75/16, EU:C:2017:457, 28. punkts).

14 Skat. it īpaši rīkojumu, 2008. gada 16. aprīlis, *Club Náutico de Gran Canaria* (C-186/07, nav publicēts, EU:C:2008:227, 19. punkts), un spriedumu, 2011. gada 7. jūlijs, *Agafiței* u.c. (C-310/10, EU:C:2011:467, 28. punkts).

15 EU:C:2016:343.

16 Skat. rīkojumu, 2016. gada 12. maijs, *Sahyouni* (C-281/15, EU:C:2016:343), 19. punkts.

17 Šo dalībvalstu saraksts ir norādīts šo secinājumu 5. zemsvītras piezīmē.

18 Attiecībā uz Regulu Nr. 2201/2003 Tiesa atgādināja, ka tās piemērošanas joma attiecas tikai uz citu dalībvalstu tiesās pasludinātu laulības šķiršanu atzīšanu (skat. rīkojumu, 2016. gada 12. maijs, *Sahyouni*, C-281/15, EU:C:2016:343, 22.–22. punkts).

19 Spriedums, 1990. gada 18. oktobris (C-297/88 un C-197/89, EU:C:1990:360, 36. un 37. punkts).

20 Skat. it īpaši rīkojuma, 2016. gads 12. maijs, *Sahyouni* (C-281/15, EU:C:2016:343), 24.–29. punktā minētos lēmumus.

21 Skat. arī manus secinājumus, ko es sniedzu lietā *Europamur Alimentación* (C-295/16, EU:C:2017:506, 43. un 44. punkts).

turpmākas interpretācijas atšķirības, normas, kuras ir pārņemtas no šā tiesību akta, tiktu interpretētas vienveidīgi. Tāpēc Tiesa ir aicināta pārbaudīt, vai pastāv pietiekami precīzas norādes, lai varētu konstatēt šo atsauci uz Savienības tiesībām, ņemot vērā informāciju, kas šim nolūkam ir sniegta lūgumā sniegt prejudiciālu nolēmumu [22].

36. No šīs judikatūras izriet arī, ka pat tad, ja tiesību aktos, ar kuriem valsts tiesībās ir transponēta direktīva, Savienības tiesību normas, par kurām ir uzdoti prejudiciālie jautājumi, nav pārņemtas burtiski, prejudiciāla nolēmuma pieņemšana var būt Tiesas kompetencē, ja lūgumā sniegt prejudiciālu nolēmumu ir atzīts, ka jebkura Tiesas sniegta šo tiesību normu interpretācija būs saistoša, lai iesniedzējtiesa varētu atrisināt pamatlietu [23]. Noteicoši ir tas, ka iesniedzējtiesa uzskata, ka jēdzieni, kas minēti valsts tiesībās, faktiski ir jāinterpretē tieši tāpat kā analogi Savienības tiesību jēdzieni un ka šajā ziņā tai ir saistošs tas, kā minētos jēdzienus interpretē Tiesa [24].

37. Atbilstīgi Tiesas Reglamenta 94. panta prasībām iesniedzējtiesai ir Tiesai jānorāda, kādā ziņā strīds, ko tā izskata, ir saistīts ar Savienības tiesību normām, uz kurām attiecas tās lūgums sniegt prejudiciālu nolēmumu, kas prasīto interpretāciju padara par vajadzīgu šā strīda atrisināšanai [25]. Saistībā ar lūgumu sniegt prejudiciālu nolēmumu tikai dalībvalstu tiesām, nevis Tiesai ir jānosaka to valsts tiesību normu mērķis un saturs, kas piemērojamas pamatlietā, kā arī veids, kādā tās ir jāīsteno, tādēļ Tiesu saista viedoklis, kuru šajā ziņā ir izteikusi iesniedzējtiesa [26].

38. It īpaši gadījumā, ja Savienības tiesības ar valsts tiesību normām ir padarītas piemērojamas, tikai valsts tiesai ir jāizvērtē precīzs šīs atsauces uz Savienības tiesībām apjoms. Ja tā uzskata, ka Savienības tiesību normu saturs ir piemērojams – šīs tiešās un beznosacījumu atsauces dēļ – situācijai, uz kuru neattiecas minētās tiesību normas, kuras ir tās lietas pamatā, kas tai ir iesniegta, šai tiesai ir pamats iesniegt lūgumu sniegt prejudiciālu nolēmumu, ievērojot nosacījumus, kas paredzēti LESD 267. pantā [27]. Tomēr Tiesa parasti pārliecinās, ka Savienības tiesību normas, kā tā tās ir interpretējusi, ir padarītas piemērojamas bez iespējas valsts tiesai tās neievērot [28] un ka šāda normu piemērošanas paplašināšana nav pretrunā Savienības likumdevēja nepārprotamajai gribai [29].

22 Skat. it īpaši spriedumus, 2012. gada 18. oktobris, *Nolan* (C-583/10, EU:C:2012:638, 45. un nākamie punkti); 2013. gada 7. novembris, *Romeo* (C-313/12, EU:C:2013:718, 21. un nākamie punkti); rīkojumu, 2016. gada 12. maijs, *Sahyouni* (C-281/15, EU:C:2016:343, 27. un nākamie punkti); spriedumus, 2016. gada 15. novembris, *Ullens de Schooten* (C-268/15, EU:C:2016:874, 53. un nākamie punkti), kā arī 2017. gada 5. aprīlis, *Borta* (C-298/15, EU:C:2017:266, 33. un 34. punkts).

23 Šajā nozīmē skat. spriedumu, 2003. gada 7. janvāris, *BIAO* (C-306/99, EU:C:2003:3, 90. un nākamie punkti).

24 Spriedums, 2013. gada 14. marts, *Allianz Hungária Biztosító* u.c. (C-32/11, EU:C:2013:160, 23. punkts).

25 Skat. it īpaši rīkojumu, 2014. gada 30. janvāris, *C.* (C-122/13, EU:C:2014:59, 15. punkts), kā arī spriedumu, 2016. gada 15. novembris, *Ullens de Schooten* (C-268/15, EU:C:2016:874, 54. un 55. punkts).

26 Skat. it īpaši rīkojumu, 2011. gada 30. jūnijs, *Wamo* (C-288/10, EU:C:2011:443, 26. un nākamie punkti); spriedumus, 2013. gada 13. jūnijs, *Kostov* (C-62/12, EU:C:2013:391, 24. un 25. punkts); 2016. gada 21. septembris, *Etablissements Fr. Colruyt* (C-221/15, EU:C:2016:704, 15. punkts), kā arī 2017. gada 4. maijs, *HanseYachts* (C-29/16, EU:C:2017:343, 34. punkts).

27 Skat. spriedumus, 1990. gada 18. oktobris, *Dzodzi* (C-297/88 un C-197/89, EU:C:1990:360, 41. un 42. punkts), kā arī 1997. gada 17. jūlijs, *Leur-Bloem* (C-28/95, EU:C:1997:369, 33. punkts).

28 Skat. it īpaši spriedumus, 1997. gada 17. jūlijs, *Leur-Bloem* (C-28/95, EU:C:1997:369, 28. un nākamie punkti); 2012. gada 18. oktobris, *Nolan* (C-583/10, EU:C:2012:638, 51. punkts), kā arī 2013. gada 7. novembris, *Romeo* (C-313/12, EU:C:2013:718, 33. punkts); rīkojumus, 2015. gada 3. septembris, *Orrego Arias* (C-456/14, nav publicēts, EU:C:2015:550, 23.–25. punkts), un 2016. gada 28. jūnijs, *Italsempione – Spedizioni Internazionali* (C-450/15, nav publicēts, EU:C:2016:508, 22. un 23. punkts).

29 Tā 2012. gada 18. oktobra spriedumā *Nolan* (C-583/10, EU:C:2012:638, 53.–57. punkts) Tiesa paziņoja, ka tā nav kompetenta,jo "Savienības tiesību aktā ir skaidri noteikti gadījumi, kas ir izslēgti no tā piemērošanas jomas" pamatlietas apstākļos, un "nevar tikt apstiprināts vai prezumēts, ka pastāv Savienības intereses, lai jomā, kuru Savienības likumdevējs ir izslēdzis no viņa pieņemtā tiesību akta piemērošanas jomas, tiktu veikta vienveidīga šī tiesību akta noteikumu interpretācija".

39. Lai apstiprinātu, ka dalībvalsts kompetentās iestādes tik tiešām ir nolēmušas piemērot vienādu attieksmi attiecībā uz situācijām, uz kurām neattiecas konkrētais Savienības tiesību akts, un situācijām, kuras tajā ir reglamentētas, Tiesa ņem vērā ne tikai valsts noteikumu saturu, bet arī papildu apstākļus, piemēram, attiecīgās likumdošanas preambulu un paskaidrojuma rakstu [30]. Šajā ziņā Tiesa ņem vērā gan lūgumu sniegt prejudiciālu nolēmumu [31], gan visus tai iesniegtos apsvērumus, it īpaši tās dalībvalsts valdības formulēto viedokli, kuras tiesību sistēma ir iesaistīta, lai arī galīgā valsts tiesību satura izvērtēšana paliek iesniedzējtiesas ziņā [32].

40. Ņemot vērā šīs atziņas, ir jāizvērtē, vai Tiesas rīcībā ir informācija, kas būtu pietiekama, lai paziņotu par savu kompetenci šajā lietā, pretēji tam, ko tā konstatēja attiecībā uz iepriekšējo lūgumu sniegt prejudiciālu nolēmumu, kas iesniegts saistībā ar to pašu pamatlietu [33].

2. Par pietiekamas saistības ar Savienības tiesībām esamību

41. Beļģijas un Ungārijas valdības apgalvo, ka Tiesai nav kompetences, pamatojot ar to, ka no lūguma sniegt prejudiciālu nolēmumu neizriet, ka Vācijas tiesību sistēmā būtu tieša un beznosacījumu atsauce uz Regulu Nr. 1259/2010, ja ārvalstī pasludinātas privātas laulības šķiršanas atzīšana ir pieprasīta Vācijā. Tiesas sēdes laikā Komisija precizēja atzinumu, kuru tā iesākumā bija formulējusi līdzīgi, ņemot vērā Vācijas valdības iesniegtos skaidrojumus šajā pašā tiesvedībā.

42. Gan *R. Mamisch*, gan Vācijas, Francijas un Portugāles valdības savukārt uzskata, ka Vācijas tiesības padara šo regulu piemērojamu tiesvedībā, kāda ir šajā pamatlietā, un ka atbilstīgi iepriekš tekstā minētajai judikatūrai Tiesa tātad ir kompetenta atbildēt uz jautājumiem, kurus ir uzdevusi iesniedzējtiesa. Tāds ir arī mans viedoklis.

43. Ir taisnība, ka iesniedzējtiesa neprecizē, kura ir tā Vācijas tiesību norma, kas – pēc tās domām – noved pie nepieciešamības privātas laulības šķiršanas, kas notikusi ārvalstīs, "atzīšanā" piemērot Regulu Nr. 1259/2010, kas praksē nozīmē šīs laulības šķiršanas spēkā esamības pārbaudi, ņemot vērā likumu, kurš ir identificēts kā tāds, kuram jāreglamentē šī laulības šķiršana, lai tai būtu tiesiskas sekas Vācijā [34]. Tomēr nav šaubu, ka iesniedzējtiesa ir vienīgā tiesa, kuras kompetencē ir valsts tiesību interpretācija [35]. Tā nepārprotami norāda, ka Vācijas tiesību aktos tiesību normu kolīzijas noteikumi, kuri noteikti minētajā regulā, saistībā ar strīdu, kas tai jāizskata, ir padarīti piemērojami iepriekš minētās judikatūras izpratnē [36]. Turklāt šo apgalvojumu nepārprotami apstiprina norādījumi, kurus Vācijas valdība šajā lietā ir sniegusi saistībā ar valsts tiesisko regulējumu.

30 Skat. it īpaši spriedumu, 2013. gada 14. marts, *Allianz Hungária Biztosító* u.c. (C-32/11, EU:C:2013:160, 21. punkts).

31 Citstarp spriedums, 2016. gada 21. jūlijs, *VM Remonts* u.c. (C-542/14, EU:C:2016:578, 18. punkts).

32 Skat. it īpaši spriedumus, 2013. gada 7. novembris, *Romeo* (C-313/12, EU:C:2013:718, 25. punkts); 2016. gada 14. janvāris, Ostas celtnieks (C-234/14, EU:C:2016:6, 19.–21. punkts), kā arī 2017. gada 5. aprīlis, *Borta* (C-298/15, EU:C:2017:266, 32. punkts).

33 2016. gada 12. maija rīkojuma *Sahyouni* (C-281/15, EU:C:2016:343) 30. punktā Tiesa norādīja, ka iesniedzējtiesa ir aprobežojusies ar apgalvojumu, ka "*Oberlandesgericht München* [Federālās zemes Augstākās tiesas Minhenē] priekšsēdētājs ir norādījis, ka šajā lietā apspriestā sprieduma atzīšana ir regulēta Regulā [Nr. 1259/2010], kas būtu piemērojama arī "privātajām laulības šķiršanām"".

34 Es uzsveru, ka termins "atzīšana", kas šajā ziņā ir izmantots lūgumā sniegt prejudiciālu nolēmumu, Vācijas tiesību izpratnē ir jāsaprot kā tāds, kas attiecas uz ārvalstīs pasludinātas privātas laulības šķiršanas likumības pārbaudi, – vērtējumu, kuram, lai noteiktu tiesību sistēmu, kas piemērojama šai laulības šķiršanai, vispirms ir jāatrisina tiesību normu kolīzija, nevis kā tāds, kuram ir tāda pati nozīme kā terminam, kas izmantots Regulā Nr. 2201/2003, attiecībā uz vienā dalībvalstī pieņemta lēmuma atzīšanu citas dalībvalsts tiesību sistēmā.

35 Skat. šo secinājumu 37. un 38. punktu.

36 Skat. šo secinājumu 34.–36. punktu.

44. Rīkojuma motīvu daļā iesniedzējtiesa attiecībā uz ārvalstīs pasludinātu laulības šķiršanu atzīšanu Vācijā norāda uz atšķirībām starp tām, kas pasludinātas, izmantojot tiesas vai citas valsts iestādes konstitutīvu lēmumu, un tām, kuras kvalificētas kā privātās laulību šķiršanas, kuru pamatā ir vienpusējas vai pušu savstarpējas gribas izpausme, lai arī šīs laulības šķiršanas, iespējams, ir notikušas, līdzdarbojoties ārvalstu iestādei, bet kura ir tikai deklaratīva, piemēram, reģistrējot laulības šķiršanu [37].

45. Tā izklāsta, ka saistībā ar Vācijas tiesu praksi procesuāla rakstura normas, kas norādītas *FamFG* 107. pantā [38], ir piemērojamas šo divu kategoriju laulības šķiršanu atzīšanā. Savukārt attiecībā uz materiāltiesisko regulējumu esot vispārpieņemts, lai arī šis atzinums nav vienprātīgs, ka to privāto laulības šķiršanu izskatīšana, kuru atzīšana ir prasīta, Vācijas tiesām ir jāveic nevis saskaņā ar *FamFG* 109. pantu [39], kā tas ir attiecībā uz laulību šķiršanām, kuras pasludinājusi publiska iestāde, bet gan atbilstīgi normām, kas noteiktas Regulā Nr. 1259/2010 [40].

46. Iesniedzējtiesa uzskata, ka šī tēze esot pareiza, jo neesot iedomājams Vācijā lemt par trešo valstu pilsoņu laulības šķiršanu atbilstīgi noteikumiem, kuri atšķirtos no tiem, kas piemērojami jau ārvalstīs pasludinātas laulības šķiršanas atzīšanai. Turklāt, ja Regulas Nr. 1259/2010 piemērošana attiecībā uz privātām laulības šķiršanām būtu izslēgta, Vācijas tiesību aktos pastāvētu tiesiskais vakuums, ko nav vēlējies Vācijas likumdevējs, kurš 2013. gadā svītroja iepriekšējo tiesību normu kolīzijām piemērojamo noteikumu, it īpaši to, kas piemērojams ārvalstīs pasludinātas privātas laulību šķiršanas atzīšanai [41], kas bija norādīts *EGBGB* 17. panta 1. punktā [42], jo šis likumdevējs to uzskatīja par novecojušu tieši šīs regulas pastāvēšanas dēļ.

47. Šajā ziņā Vācijas valdība paskaidro, ka tādu laulības šķiršanu, kuras ir ārvalstu tiesas vai citas valsts iestādes konstitutīva lēmuma rezultāts, atzīšana Vācijā nav pakļauta šāda lēmuma likumības pārbaudei [43], – saistībā ar to tiek pārbaudīta tikai procesuālā kārtība [44] *FamFG* [45] 109. pantā noteikto prasību ievērošanai. Turpretī privātās laulības šķiršanas [46] Vācijā tiek pieļautas tikai pēc to spēkā esamības pārbaudes [47], kura jāveic, ņemot vērā attiecīgo tiesību normu kolīzijas noteikumos [48] minētās valsts materiāltiesiskos noteikumus, proti, turpmāk – Regulas Nr. 1259/2010 noteikumus.

48. Šī valdība precizē, ka Vācijas likumdevējs faktiski ir atcēlis tiesību normu kolīzijas noteikumus, kas bija paredzēti *EGBGB* iepriekšējā 17. panta 1. punktā, jo pēc Regulas Nr. 1259/2010 stāšanās spēkā tas ir uzskatījis, ka laulības izbeigšanai piemērojamā tiesību norma būtu jānosaka, par pamatu ņemot tikai šīs regulas noteikumus, ievērojot tās 4. pantā paredzēto universālo iedarbību. Turklāt, kā skaidri

37 Lūgumā sniegt prejudiciālu nolēmumu, atsaucoties uz 85. un nākamajiem pantiem Sīrijas 1953. gada 17. septembra Likumā Nr. 59, kas grozīts ar 1975. gada 31. decembra Likumu Nr. 34 par personālstatusu, kas atspoguļoti Bergmann, A., Ferid, M., un Henrich, D., *Internationales Ehe- und Kindschaftsrecht*, Verlag für Standesamtswesen, Frankfurte, 1981, 17. sēj., sadaļa "Sīrija", 11. un nākamās lpp., ir norādīts, ka Sīrijas tiesībās ir zināma šāda piekrišana, kā arī deklaratīva tiesas atļauja.

38 Skat. šo secinājumu 15. punktu.

39 Skat. šo secinājumu 16. punktu.

40 Iesniedzējtiesa norāda, ka tā piekrīt dominējošajam viedoklim, vienlaikus precizējot, ka daļā no Vācijas doktrīnas un judikatūras pastāv uzskats, ka Regula Nr. 1259/2010 ir paredzēta piemērošanai tikai tad, ja iesaistītās dalībvalsts tiesa pati pieņem lēmumu par laulības šķiršanas pieprasījumu, nevis saistībā ar jau ārvalstī pasludinātas laulības šķiršanas atzīšanas procedūru.

41 Skat. *Bundesgerichtshof* (Federālā augstākā tiesa, Vācija) spriedumu, 2008. gada 28. maijs, (XII ZR 61/06, 36. punkts), pieejams šādā Interneta vietnē: http://juris.bundesgerichtshof.de/cgibin/rechtsprechung/document.py?Gericht=bgh&Art=en&nr=44298&pos=0&anz=1.

42 Skat. šo secinājumu 17. un 18. punktu.

43 Pārbaude pēc būtības šajā gadījumā tiek uzskatīta par nevajadzīgu, pamatojot ar to, ka ārvalstu tiesa vai iestāde laulības šķiršanu pasludina tikai pēc tam, kad tā pati ir pārbaudījusi tos tiesībās paredzētos nosacījumus, kas šajā sakarā ir jāievēro.

44 Šāda veida attieksme pret ārvalstu laulību šķiršanu valsts līmenī tiek kvalificēta kā procesuāla atzīšana (vācu valodā – "verfahrensrechtliche Anerkennung").

45 Vācijas tiesas neveic nekādu kontroli, kas pārsniedz tos atzīšanas šķēršļus, kuri uzskaitīti šajā pantā, tostarp apdraudējumu Vācijas sabiedriskajai kārtībai.

46 Kā tās definētas šo secinājumu 4. punktā.

47 No Vācijas tiesību skatpunkta attiecībā pret šādām laulību šķiršanām ir pamatota stingrāka pārbaude, kas pārsniedz noteikto atteikuma iemeslu pārbaudi, jo nav pamatotības garantijas, kas būtu līdzvērtīga tām garantijām, ko rada publiskas iestādes konstitutīvā līdzdalība.

48 Šī pieeja privātām laulību šķiršanām ārvalstīs tiek kvalificēta kā "atzīšana, pamatojoties uz tiesību normu kolīzijas normām" (vācu valodā – "kollisionsrechtliche Anerkennung"), lai arī termina "atzīšana" lietojums manā skatījumā ir nedaudz maldinošs (skat. arī šo secinājumu 34. zemsvītras piezīmi).

norādīts Vācijas valdības rakstveida apsvērumos citētajos parlamenta darbos [49], valsts likumdevējs par pamatu ir ņēmis principu, ka Regula Nr. 1259/2010 ir piemērojama arī privātām laulības šķiršanām. No šiem pieņēmumiem izriet, ka Vācijas tiesībās vairs nav autonoma tiesību aktu kolīzijas noteikuma, lai noteiktu tiesību aktus, kas piemērojami tādai laulības šķiršanai, kāda ir pamatlietā.

49. Tieši apzinātas Vācijas tiesību aktu kolīzijas noteikumu atcelšanas dēļ, kas ļāva noteikt ārvalstīs pasludināto privāto laulības šķiršanu likumības novērtēšanai piemērojamos tiesību aktus [50], pirmkārt, Regulas Nr. 1259/2010 piemērošana šāda veida procedūrām tika padarīta nepieciešama Vācijas tiesībās atbilstīgi valsts likumdevēja nodomam, kā arī saskaņā ar nenoliedzami izplatītu valsts tiesu praksi [51] un, otrkārt, Tiesas sniegtā saistoša šīs regulas noteikumu interpretācija ir nepieciešama, lai izspriestu pamatlietu atbilstīgi iesniedzējtiesas sniegtajam novērtējumam.

50. Turklāt es uzsveru, ka postulāts, ko pieņēmis Vācijas likumdevējs saistībā ar minētās regulas materiālo piemērošanu, acīmredzami nav pretrunā Savienības likumdevēja skaidri izteiktajai gribai, kā tas bija citās lietās [52]. Pat ja šis postulāts, manuprāt [53], patiesībā nav pienācīgi pamatots, šai kļūdai nav nozīmes attiecībā uz Tiesas kompetences novērtēšanu, kas ir novērtēšana, kur pietiek ar to, ka atsauce valsts tiesībās uz Savienības tiesībām pastāv apstākļos, kas minēti iepriekš tekstā.

51. Ņemot vērā visus šos elementus, nekādi nav acīmredzams [54], ka Savienības tiesību normas, kuru interpretācija tiek lūgta, nevarētu tikt piemērotas, konkrētajā gadījumā – netieši [55], saistībā ar strīdu, kas iesniedzējtiesai ir jāizskata. Tā kā manā skatījumā nosacījumi, kuri ir paredzēti iepriekš minētajā judikatūrā [56], ir izpildīti, es uzskatu, ka Tiesas kompetence šajā tiesvedībā ir pamatota.

B. Par iespējamu privātu laulības šķiršanu iekļaušanu Regulas Nr. 1259/2010 piemērošanas jomā (pirmais jautājums)

52. Ar savu pirmo jautājumu iesniedzējtiesa būtībā lūdz Tiesu paust viedokli par to, vai laulību šķiršanas, kurās valsts iestāde – tiesa vai kāds cits publisko funkciju izpildītājs – nav pasludinājusi nekādu konstitutīvu lēmumu, ietilpst Regulas Nr. 1259/2010 materiālās piemērošanas jomā.

49 Atbilstīgi 2013. gada 23. janvāra likumprojekta paskaidrojuma rakstam, kas minēts šo secinājumu 18. punktā, "tikai Eiropas Savienības Tiesa var sniegt saistošu Regulas [Nr. 1259/2010] interpretāciju. Tieši šai iestādei pirmām kārtām ir jānoskaidro neskaidrie punkti. Tomēr jāvērš uzmanība uz dažiem punktiem, kuri varētu būt svarīgi tiesību akta interpretācijai Vācijā [..]. Regulu [Nr. 1259/2010] piemēro arī privātajām laulības šķiršanām. Šie noteikumi, protams, tieši nereglamentē šo paplašināto piemērošanas jomu, taču saskaņā ar tās preambulas 9. punktu tās mērķis ir vispusīgs tiesiskais regulējums to tiesību aktu jomā, kas piemērojami laulības šķiršanai un laulāto atšķiršanai. Privātā laulības šķiršana nav minēta to jomu starpā, kurām regulu nepiemēro atbilstīgi tās 1. panta 2. punktam. 4. pantā, kurā paredzēta universāla šīs regulas piemērošana, nav nekādu ierobežojumu attiecībā uz tiesību sistēmām, kurās atļauta privāta laulības šķiršana. Tikai tāpēc – kā var spriest –, ka privātā laulības šķiršana nav zināma iesaistīto dalībvalstu tiesību sistēmās, Regula [Nr. 1259/2010] dažviet vairāk vērsta uz "normāliem" laulības šķiršanas un laulāto nošķiršanas gadījumiem, kurus pasludina tiesa" (skat. 2012. gada 17. oktobra *Bundestag Drucksache* Nr. 17/11049, 8. lpp., pieejams šādā Interneta vietnē: http://dip21.bundestag.de/dip21/btd/17/110/1711049.pdf).

50 Lai arī daži autori iesaka risinājumus, lai aizpildītu "tiesisko vakuumu", kuru – kā uzskata iesniedzējtiesa – izveidoja šī atcelšana (proti, piemērojot pēc analoģijas vai nu *EGBGB* iepriekšējās redakcijas 14. un 17. pantu, vai Regulas Nr. 1259/2010 noteikumus), tomēr joprojām ir skaidrs, ka tas – man šķiet – izraisa lielu juridisku nenoteiktību Vācijas tiesībās (skat. it īpaši Helms, T., "Reform des internationales Scheidungsrechts durch die Rom III-Verordnung", *FamRZ*, 2011, Nr. 22, 1765. un nākamās lpp., kā arī Pika, M., un Weller, M.-P., "Privatscheidungen zwischen Europäischem Kollisions- und Zivilprozessrecht", *IPRax*, 2017, Nr. 1, 65. un nākamās lpp.).

51 Es uzsveru, ka šeit tātad runa ir par judikatūrā radītu tiesību normu, nevis tikai par apgalvotu administratīvās iestādes praksi, kā to, kuras dēļ Tiesa noraidīja savu kompetenci 2016. gada 28. jūnija rīkojumā *Italsempione – Spedizioni Internazionali* (C-450/15, nav publicēts, EU:C:2016:508 22. un 23. punkts), pamatojot ar to, ka "Valsts konkurences iestādes apraksts nevar tikt uzskatīts par tiešu un beznosacījuma atsauci uz Savienības tiesībām".

52 Tāds it īpaši bija gadījums lietā, kas minēta šo secinājumu 29. zemsvītras piezīmē.

53 To iemeslu dēļ, kuri tiks norādīti 52. un nākamajos šo secinājumu punktos.

54 Saskaņā ar šo secinājumu 31. punktā norādīto judikatūru.

55 Atgādinot, ka nav apstrīdams, ka Regulas Nr. 1259/2010 noteikumi šajā gadījumā nav tieši piemērojami (skat. šo secinājumu 32. un 33. punktu).

56 Skat šo secinājumu 34. un nākamos punktus.

53. Iesākumā es norādīju, ka var rasties šaubas par šā prejudiciālā jautājuma atbilstību, ņemot vērā, ka iepriekš tekstā [57] norādīto iemeslu dēļ Regulas Nr. 1259/2010 noteikumi pamatlietā ir piemērojami tikai tiešas atsauces uz šo regulu rezultātā, kas veikta Vācijas tiesībās, lai noteiktu tiesību aktus, kuri piemērojami saistībā ar tiesvedībām par ārvalstīs pasludinātu privātu laulību šķiršanu atzīšanu. Varētu uzskatīt, ka Tiesai lūgtā nostāja attiecībā uz šīs regulas darbības jomu nav nepieciešama šā strīda atrisināšanai, jo Vācijas tiesībās ir noteikts, ka šajā regulā katrā ziņā ir reglamentētas šādas tiesvedības.

54. Tomēr, manuprāt, ir reāla interese, lai Tiesa sniegtu atbildi uz uzdoto jautājumu, lai saskaņā ar iepriekš minēto judikatūru [58] tiktu nodrošināta jēdziena "laulības šķiršana" vienāda interpretācija Regulas Nr. 1259/2010 izpratnē un tātad – vienāda tās piemērošana visu iesaistīto dalībvalstu tiesību sistēmās. Šajā konkrētajā gadījumā, ja Tiesa uz to sniegtu noraidošu atbildi, ko es domāju ierosināt, Vācijas iestādes konkrēti tiktu aicinātas – kā Vācijas valdība to pieļāva tiesas sēdes laikā –, ciktāl tas ir nepieciešams, pieņemt valsts tiesību normas.

55. Šādu privāta rakstura laulības saišu saraušanas iespējamā aptvēruma ar minēto regulu problēma šajā gadījumā ir izvirzīta attiecībā uz musulmaņu tradīcijā veidotu tiesību sistēmu – Sīrijas tiesību sistēmu –, kurā ir pieļauts, ka laulības saites tiek sarautas ar laulātā gribas aktu, kam seko vienkārša reģistrācija vai tāds lēmums, kuram ir tikai deklaratīvas sekas un ko pieņem reliģiska iestāde. Tomēr šīs problēmas parasti rodas attiecībā uz visu veidu laulības šķiršanām, kas panāktas bez valsts iestādes konstitutīvas līdzdalības un kurās ir vienpusējas vai pušu kopējas gribas izpausme.

56. Savos apsvērumos *R. Mamisch*, kā arī Francijas un Vācijas valdības pauž uzskatu, ka privātās laulības šķiršanas ir jāreglamentē ar Regulas Nr. 1259/2010 noteikumiem vismaz pie tādiem nosacījumiem, kādi ir šajā pamatlietā [59]. Turpretī Beļģijas, Ungārijas un Portugāles valdības, kā arī Komisija apgalvo pretējo, kas ir arī mans viedoklis, šādu iemeslu dēļ.

57. Vispirms, var konstatēt, ka Regulas Nr.1259/2010 noteikumu, it īpaši tās 1. panta, kas attiecas uz šā instrumenta piemērošanas jomu, *formulējums* nesniedz noderīgas norādes, lai atbildētu uz prejudiciālo jautājumu, jo "laulības šķiršanas" jēdziens tur nekādi nav definēts.

58. Atbilstīgi Tiesas pastāvīgajai judikatūrai no Savienības tiesību vienveidīgas piemērošanas prasības izriet, ka, ja Savienības tiesību aktā nav atsauces uz dalībvalstu tiesību aktiem, lai definētu īpašu jēdzienu, kā tas ir šajā gadījumā, tad šis jēdziens ir jāinterpretē autonomi, ko Tiesa mēģina izdarīt, ņemot vērā attiecīgā regulējuma vispārējo struktūru, mērķus un rašanās vēsturi [60].

59. Attiecībā uz Regulas Nr. 1259/2010 *vispārējo struktūru R. Mamisch* un Vācijas valdība uzskata, ka privāto laulību šķiršanu izslēgšana no tās materiālās piemērošanas jomas neizrietot no sistemātiska minētās regulas noteikumu kopuma aplūkošanas. Es nepiekrītu viņu vērtējumam.

57 Skat. šo secinājumu 32. un nākamos punktus.

58 Skat. šo secinājumu 35. punktu.

59 Šī tēze ir aizstāvēta arī daļā Vācijas doktrīnas, bet tā, šķiet, nav lielākā daļa (skat. it īpaši Wiese, V., "Article 1 [Rome III], Scope", no: *Rome Regulations, Commentary*, G.-P. Calliess vadībā, Kluwer Law International, Alphen aan den Rijn, 2. izd., 2015, 861. lpp., 12. punkts, kā arī Corrneloup, S. Komentāru par Regulas Nr. 1259/2010 1. pantu, no: *Droit européen du divorce*, Travaux du Centre de recherche sur le droit des marchés et des investissements internationaux, 39. sēj., *LexisNexis*, Parīze, 2013, 497. – 499. lpp., 9. un 10. punkts).

60 Skat. it īpaši spriedumus, 2016. gada 9. novembris, *Wathelet* (C-149/15, EU:C:2016:840, 28. punkts), kā arī 2017. gada 9. marts, *Pula Parking* (C-551/15, EU:C:2017:193, 42. punkts).

60. Šāda veida laulības šķiršanas, protams, nav nepārprotami izslēgtas no minētās jomas, pretēji cita veida laulības saišu saraušanai, kas ir laulības atzīšana par neesošu [61]. Tomēr daudzos Regulas Nr. 1259/2010 noteikumos galvenā vieta ir atvēlēta tādas "tiesas" rīcībai, kāda plaši ir minēta tās 3. panta 2. punktā [62], un tādas "tiesvedības", kuras mērķis ir laulības saišu saraušana vai iziršana [63], esamībai. Tas, manuprāt, drīzāk norāda uz to, ka Savienības likumdevējam bija nodoms aptvert laulības šķiršanas minētās regulas izpratnē tikai tādu lēmumu kontekstā, kuras pieņēmušas publiska rakstura iestādes, kas ir kompetentas šajā jomā [64].

61. Es precizēju, ka šajā ziņā noteicošais nav tas, ka šis likumdevējs Regulā Nr. 1259/2010 ir iekļāvis noteikumus, kas minēti tās 10. pantā, kuri ļauj tiesai, kurā celta prasība, noraidīt diskriminējošas ārvalstu tiesību normas piemērošanu, ja šajā tiesību norma ir paredzēta atšķirīga laulāto pieeja laulības šķiršanai, pamatojoties uz dzimumu [65]. Nevar izslēgt, ka šāda tiesību norma ir piemērojama saistībā ar publiska rakstura, nevis privāta rakstura laulības šķiršanu, kā tas ir šīs tiesvedības gadījumā.

62. Attiecībā uz *mērķiem*, kas izvirzīti Regulā Nr. 1259/2010, Francijas un Vācijas valdības apgalvo, ka minētās regulas piemērošanas joma ir jāskata plaši, pamatojot ar to, ka sava universālā rakstura dēļ šim instrumentam būtu jāreglamentē visas iespējamās laulības šķiršanas situācijas atbilstīgi iespējami piemērojamām materiāltiesībām. Taisnība, ka atbilstīgi tās 4. pantam jebkuras tiesību sistēmas tiesību akti – nevis tikai iesaistīto dalībvalstu tiesību akti – atbilstīgi šai regulai [66] ir piemērojami un ka dažās valstu, kuras nav Savienības dalībvalstis, tiesību sistēmās ir sastopamas dažādu veidu privātās laulības šķiršanas. Tomēr es uzskatu, ka šie apsvērumi, ņemot vērā ne vien iepriekš tekstā minētos argumentus, bet arī papildu apstākļus, kas saistīti ar tās rašanās vēsturi, nav noteicošie attiecībā uz to laulības šķiršanas veidu loku, uz kuriem attiecas Regula Nr. 1259/2010.

63. Tāpat kā Beļģijas, Ungārijas un Portugāles valdības, kā arī Komisija, es uzskatu, ka saistībā ar Regulas Nr. 1259/2010 interpretāciju to ciešo saišu dēļ, kas vēsturiski pastāv starp šiem diviem tiesību aktiem [67], lai arī viens attiecas uz tiesu jurisdikciju kolīzijām, bet otrs – uz tiesību normu kolīzijām, būtu jāņem vērā *Regulas Nr. 2201/2003* saturs. Atbilstīgi Regulas Nr. 1259/2010 preambulas 10. apsvēruma pirmajam teikumam "šīs regulas materiāltiesiskajai darbības jomai un noteikumiem vajadzētu būt saskaņā ar Regulu (EK) Nr. 2201/2003", un arī citos šīs pirmās regulas noteikumos skaidri norādīta saistība ar šo regulu [68].

61 Skat. minētās regulas 1. panta 2. punkta c) apakšpunktu un tās preambulas 10. apsvēruma otro teikumu.

62 Proti, "visas tās iesaistīto dalībvalstu iestādes, kam ir jurisdikcija lietās, uz kurām attiecas šīs regulas darbības joma". Atbilstīgi Regulas Nr. 1259/2010 preambulas 13. apsvērumam tā "būtu jāpiemēro neatkarīgi no tās tiesas veida, kurā ir celta prasība".

63 Skat. it īpaši šīs regulas 1. panta 2. punktu, 5. panta 2. un 3. punktu, 8. un 13. pantu, kā arī 18. panta 1. punktu.

64 Pēc dažu autoru domām, "gan tiesām šaurā nozīmē, gan administratīvajām iestādēm, tostarp notāriem, būs jāpiemēro jaunās tiesību normas, kas attieksies uz dažādiem laulības šķiršanas veidiem, sākot no tiesvedības tiesā līdz tikai autentificētam privātas gribas aktam vai pat tīri privātai šķiršanai. Nozīme ir tiesvedības priekšmetam, nevis tās kārtībai. Tomēr *a priori* no teksta sfēras ir izslēgtas tīri reliģiskas procedūras, ja iestāde šajā gadījumā nedarbojas iesaistītās dalībvalsts vārdā, ja vien tā to nav izveidojusi" (skat. Hammje, P., "Le nouveau règlement [Nr. 1259/2010]", no: *Revue critique de droit international privé*, 2011, 291. un nākamās lpp., 7. punkts).

65 Tā kā minētais 10. pants ir citu Tiesai šajā lietā iesniegtu jautājumu priekšmets, es tam veltīšu plašāku analīzi (skat. šo secinājumu 68. un nākamos punktus).

66 Ievērojot izņēmumu virkni, kas paredzēta Regulas Nr. 1259/2010 10. un 12. pantā (par šajos pantos paredzētajiem mehānismiem skat. 79. un nākamos šo secinājumu punktus).

67 Es atgādinu, ka likumdošanas darbs, kā rezultātā tika pieņemta Regula Nr. 1259/2010, iesākumā tika uzsākts tieši šā instrumenta pārstrādāšanas veidā (skat. priekšlikumu Padomes regulai, ar ko groza Regulu (EK) Nr. 2201/2003 attiecībā uz jurisdikciju laulības lietās un ievieš noteikumus par šajās lietās piemērojamajām tiesībām, COM(2006) 399).

68 Skat. Regulas Nr. 1259/2010 preambulas 13. apsvērumu ("attiecīgā gadījumā būtu jāuzskata, ka prasība tiesā ir celta saskaņā ar Regulu [..] Nr. 2201/2003") un tās 2. pantu (atbilstīgi kuram Regula Nr. 1259/2010 "neietekmē Regulas [..] Nr. 2201/2003 piemērošanu").

64. Visas ieinteresētās personas, kuras līdz šim iesniegušas savus rakstveida apsvērumus, ir atzinušas, ka termins "laulības šķiršana", kas izmantots Regulā Nr. 2201/2003, neaptver privātas laulības šķiršanas, paturot prātā, ka tajā ir reglamentēta tikai dalībvalstu tiesu jurisdikcija [69], kā arī lēmumu, ko tās pieņēmušas, atzīšana un izpilde, it īpaši laulības šķiršanas jomā [70]. Identiskais termins, kas norādīts Regulā Nr. 1259/2010, manuprāt, lai nodrošinātu saskaņu ar šo saistīto tiesību aktu, ko ir vēlējies Savienības likumdevējs, būtu jāinterpretē tajā pašā nozīmē, lai lēmumi, kurus izdod nevalstiskas iestādes, neietilptu šo divu instrumentu piemērošanas jomā.

65. To *sagatavošanas darbu* izpēte, kuru rezultātā tika pieņemta Regula Nr. 1259/2010, tieši nesniedz pārliecinošas norādes šajā lietā, jo es neatradu neko, kas liecinātu, ka privātu laulības šķiršanu jautājums būtu īpaši minēts. Tomēr šis klusums, man šķiet – kā uzsver Ungārijas valdība un Komisija –, atklāj, ka minētās regulas pieņemšanas laikā Savienības likumdevējam prātā bija tikai tās situācijas, kurās laulības šķiršanu pasludina valsts tiesa vai cita valsts iestāde. Netiek apstrīdēts – kā to citstarp norādījis Vācijas Parlaments [71] –, ka šajā laikā ciešākā sadarbībā to tiesību aktu jomā, kas piemērojami laulības lietās, iesaistīto dalībvalstu tiesību sistēmās [72] tikai publiska rakstura iestādes varēja pieņemt lēmumus, kuriem bija juridisks spēks šajā jomā [73].

66. Ciktāl privāta rakstura laulības šķiršanu eventuālā iekļaušana vēl acīmredzot nav bijusi apspriešanas priekšmets sarunās, kas noritēja pirms Regulas Nr. 1259/2010 pieņemšanas, un citu iepriekš minēto iemeslu dēļ [74] es uzskatu, ka Tiesa nevar paust viedokli tajā ziņā, lai šāda veida laulības šķiršanas tiktu iekļautas minētās regulas piemērošanas jomā. Lēmumu veikt šādu iekļaušanu var pieņemt tikai Savienības likumdevējs, ja tas pēc oficiālām debatēm un padziļinātas konkrētas tās ietekmes analīzes, kas šādai iekļaušanai varētu būt, ņemot vērā dažādas iesaistīto dalībvalstu tiesību sistēmas [75] un iespējamo privāto laulību veidu īpatnības, to uzskatītu par atbilstošu.

67. Tādējādi es uzskatu, ka Regula Nr. 1259/2010 ir jāinterpretē tādējādi, ka privātas laulības šķiršanas, proti, tās, kuras pasludinātas bez tiesas vai valsts iestādes konstitutīvas iesaistīšanās, neietilpst tās piemērošanas jomā.

69 Kā definēts Regulas Nr. 2201/2003 2. panta 1. punktā ("attiecas uz visām tām iestādēm dalībvalstīs, kurām ir jurisdikcija lietās, uz ko, ievērojot 1. pantu, attiecas šīs regulas darbības joma"), izmantojot līdzīgus vārdus tiem, kuri izmantoti Regulas Nr. 1259/2010 3. panta 2. punktā (citēts šo secinājumu 62. zemsvītras piezīmē). Šajā ziņā es norādu, ka saistībā ar darbu, kas norisinās Regulas Nr. 2201/2003 pārstrādāšanā, kurš galvenokārt attiecas uz tās noteikumiem par vecāku atbildību, ir paredzēts precizēt jēdzienu dalībvalsts "tiesa" šīs regulas izpratnē, lai tas turpmāk skaidrāk norādītu uz dalībvalsts "tiesu vai administratīvu iestādi" (skat. Regulas Nr. 2201/2003 2. panta grozījumus, kurus Komisija ieteikusi tās 2016. gada 30. jūnija priekšlikumā Padomes regulai, COM(2016) 411 *final*, 35. lpp.)

70 Skat. it īpaši Regulas Nr. 2201/2003 1. panta 1. punkta a) apakšpunktu, 2. panta 1. un 4. punktu, 19. panta 2. un 3. punktu, kā arī 21. panta 1. punktu.

71 Skat. pēdējo teikumu parlamenta dokumenta izvilkumā, kas minēts šo secinājumu 49. zemsvītras piezīmē.

72 To dalībvalstu saraksts, kuras sākotnēji iesaistījās šajā ciešākajā sadarbībā, ir sniegts Regulas Nr. 1259/2010 preambulas 6. apsvērumā.

73 Nav jājauc privātu šķiršanos gadījumi, kā šajā pamatlietā, un laulību šķiršanas gadījumi ārpus tiesas, kad tiesu aizstāj cita valsts iestāde (šajā ziņā skat. ieguldījumu, ko snieguši Bernand, Y., un Ferrand, F., no: *La rupture du mariage en droit comparé*, F. Ferrand un H. Fulchiron vadībā, 19. sēj. sērijā *Droit comparé et européen, Société de législation comparée*, Parīze, 2015, 49. un 76. – 78. lpp.).

74 Šo secinājumu 59.–64. punktā.

75 Piesardzība vēl jo vairāk ir nepieciešama tāpēc, ka iesaistītajās dalībvalstīs ir konstatētas ļoti atšķirīgas pieejas attiecībā uz to, kā tiek uzņemti ārvalstīs pieņemti lēmumi par atteikšanos no laulības saitēm (skat. Bidaud-Garon, C. ieguldījumu, no: *La rupture du mariage en droit comparé*, šo secinājumu 73. zemsvītras piezīmē minētais darbs, 244. un 245. lpp.).

C. Par Regulas Nr. 1259/2010 10. panta piemērošanas kārtību nevienlīdzīgas pieejas laulības šķiršanai gadījumos (otrais un trešais jautājums)

68. Šie jautājumi ir uzdoti un analizējami tikai pakārtoti. Gan otrais jautājums, kas sadalīts divās daļās, gan trešais jautājums, kas nepārprotami ir saistīts ar pēdējo daļu, attiecas uz Regulas Nr. 1259/2010 10. panta interpretāciju, ar kuru izņēmuma gadījumā ir atļauts piemērot tās valsts, kurā atrodas tiesa, tiesību aktus, ja ārvalsts tiesību aktā, kas principā būtu piemērojams atbilstīgi citiem šīs regulas noteikumiem, nav pieļauta nekāda laulības šķiršana [76], vai paredzēts, ka pieeja laulāto atšķiršanai vai laulības šķiršanai ir atšķirīga atkarībā no laulāto piederības vienam vai otram dzimumam [77].

69. Šie divi jautājumi attiecas uz minētā 10. panta piemērošanas kārtību, pirmkārt, saistībā ar veidu – abstraktu vai konkrētu –, kādā jāanalizē diskriminācija, kuru rada minētais ārvalstu likums, un, otrkārt, saistībā ar nozīmi, kāda piešķirama iespējamajai diskriminētā laulātā piekrišanai nevienlīdzīgajai laulības šķiršanai.

1. Par pieejas laulības šķiršanai diskriminējošā rakstura in abstracto analīzi atbilstīgi Regulas Nr. 1259/2010 10. pantam

70. Otrais prejudiciālais jautājums ir uzdots, tikai pieņemot, ka Tiesa uz pirmo jautājumu atbildētu apstiprinoši un tādējādi nospriestu, ka uz privātās laulības šķiršanu, kāda ir pamatlietā, attiecas Regulas Nr. 1259/2010 materiālās piemērošanas joma. Ņemot vērā noraidošu atbildi, kuru es iesaku sniegt uz iepriekšējo jautājumu, es uzskatu, ka uz otro jautājumu nebūs jāatbild [78]. Tomēr pilnīguma labad es izklāstīšu dažus apsvērumus par šo tēmu.

71. Ar šo jautājumu iesniedzējtiesa būtībā vēlas noskaidrot, vai Regulas Nr. 1259/2010 10. pants ir jāinterpretē tādējādi, ka tās valsts tiesību aktu piemērošanai, kurā atrodas tiesa, kas tajā paredzēta, ir jānotiek tad, kad ārvalstu tiesību akts, kas būtu jāpiemēro atbilstīgi šīs regulas 5. vai 8. pantam [79], rada diskrimināciju laulāto starpā *in abstracto* – ņemot vērā šā pēdējā tiesību akta saturu – neatkarīgi no tā, vai šie tiesību akti *in concreto* ir diskriminējoši vai nav, ņemot vērā konkrētos apstākļus [80].

72. Vācijas valdība iesaka šo 10. pantu interpretēt tā, ka ārvalstīs pasludinātas privātas laulības šķiršanas spēkā esamības pārbaudes gaitā tās tiesas tiesības, kura veic šo pārbaudi, ir piemērojamas tikai tad, ja konkrētā gadījumā diskrimināciju, kaitējot vienam no laulātajiem, ir izraisījuši piemērojamie ārvalstu tiesību akti. *R. Mamisch* piekrīt šim viedoklim.

73. Francijas, Ungārijas un Portugāles valdības, kā arī Komisija turpretī uzskata, ka pietiek, ja ārvalstu tiesību aktu diskriminējošā rakstura pārbaude minētā 10. panta piemērošanai tiek veikta *in abstracto*, nepievēršot īpašu vērību attiecīgo personu situācijas specifikai, un tāds, ņemot vērā visus turpmāk izklāstītos iemeslus. ir arī mans viedoklis.

76 Šis pirmais gadījums praksē būs reti sastopams, jo nav daudz valstu, kurās laulības šķiršana ir aizliegta (skat. tās, kuras minējuši Devers, A., un Farge, M., "Le nouveau droit international privé du divorce – À propos du règlement Rome III sur la loi applicable au divorce", no: *Droit de la famille*, 2012, Nr. 6, 13. pētījums, 28. punkts), un tas nav šīs pamatlietas priekšmets, taču tas jāpatur prātā, šajā lietā interpretējot minēto 10. pantu.

77 Atsaucoties uz iepriekš minētā Sīrijas likuma 85. un 105. pantu (šo secinājumu 37. zemsvītras piezīme), iesniedzējtiesa norāda, ka, ciktāl Sīrijas tiesības ir piemērojamas šajā lietā, tajās laulātajai nav piešķirta vienlīdzīga pieeja laulības šķiršanai; lai arī tajās līdzās laulības šķiršanai pēc abpusējas vienošanās ir noteikta laulības šķiršana tiesas ceļā pēc sievietes iniciatīvas, tomēr šī laulības šķiršana ir tieši pakļauta tiesvedībai un citiem nosacījumiem – proti, tās laulātā slimībai vai darba nespējai, turpretī vīram ir piešķirtas neierobežotas tiesības šķirt laulību vienpusēji.

78 Beļģijas valdība, ņemot vērā atbildi, kuru tā ieteica sniegt uz pirmo uzdoto jautājumu, ir atturējusies analizēt otro un trešo prejudiciālo jautājumu.

79 Es atgādinu, ka Regulā Nr. 1259/2010 norādītie tiesību akti ir jāpiemēro pat tad, ja tie ir tādas dalībvalsts tiesību akti, kas nav iesaistījusies ciešākā sadarbībā, vai trešās valsts tiesību akti.

80 Šis problēmu loks atšķiras no tā, kas saistīts ar to, vai ārvalstu tiesību aktu diskriminējošā rakstura novērtējums ir jāveic formāli, stingri ievērojot laulāto vienlīdzīgās tiesības piekļūt laulības šķiršanai, vai drīzāk pēc būtības, ievērojot vienkāršu tiesību vienlīdzību.

74. *Pirmkārt*, es uzskatu, ka šādā interpretācijā tiek ievērots gan Regulas Nr. 1259/2010 10. pants, gan tās preambulas 24. apsvērums.

75. Protams, minētajā 10. pantā nav sniegti skaidri norādījumi par to, kā jānovērtē, vai ārvalstu tiesību akti, kuri principā būtu piemērojami, nav nelabvēlīgi vienam no laulātajiem tā dzimumpiederības dēļ. Tomēr, kā uzskata iesniedzējtiesa, minētajā pantā nav nekādas norādes, no kuras izrietētu, ka ar tās valsts tiesību aktu, kurā atrodas tiesa, tiesību akts, kurā paredzēta nevienlīdzīga pieeja laulības šķiršanai, varētu tikt izslēgts tikai tad, ja šim tiesību aktam būtu diskriminējošas sekas konkrētajā lietā. Kā uzsver Francijas valdība, no tā formulējuma – gluži otrādi – izriet, ka, lai iesaistītās dalībvalsts tiesa varētu noraidīt piemērojamo ārvalstu tiesību aktu, pietiek ar to, ka tas ir diskriminējošs sava satura dēļ.

76. Es uzskatu, ka tēze, kuru aizstāv iesniedzējtiesa, kā arī *R. Mamisch* un Vācijas valdība, ievērojot Regulas Nr. 1259/2010 preambulas 24. apsvēruma saturu, nav pietiekami pamatota. Iespējams, ka minētā apsvēruma formulējums tā vācu valodas redakcijā izraisa neskaidrības, jo ievada izteikumam "dažās situācijās" tūlīt seko vārdi ar nozīmi "*kurās* piemērojamais tiesību akts [..] nesniedz [..] vienlīdzīgu pieeju laulības šķiršanai vai laulāto atšķiršanai" [81]. Manis izceltie vienojošie vārdi varētu ļaut domāt, ka jāanalizē konkrēta šā tiesību akta ietekme uz laulāto īpašo situāciju [82].

77. Tomēr citās valodu redakcijās pieņemtais formulējums nav šādu neskaidrību avots [83]. Par pamatu ņemot šīs pēdējās minētās valodu redakcijas, kā arī ņemot vērā Regulas Nr. 1259/2010 sagatavošanas darbus [84], es uzskatu, ka minētā sākotnējā formulējuma izmantošana vienkārši norāda uz situācijām, kuras ir aprakstītas 10. pantā, lai, kā to apstiprina Komisija, definētu tos gadījumus, uz kurām šis pants attiecas, un ka šis formulējums nav jāsaprot kā tāds, kas atspoguļo likumdevēja gribu ierobežot šā noteikuma piemērošanu, to attiecinot tikai uz laulību šķiršanām, kurās minētā diskriminācija ir notikusi *in concreto*.

78. Katrā ziņā atbilstīgi pastāvīgajai judikatūrai izmantotais formulējums vienā no Savienības tiesību normas valodu redakcijām nevar būt vienīgais pamats šīs tiesību normas interpretācijai vai tai nevar piešķirt prioritāti salīdzinājumā ar pārējo valodu redakcijām. Tik tiešām, nepieciešamība piemērot un tātad vienādi interpretēt Savienības tiesību aktu izslēdz to, ka tas tiek aplūkots izolēti vienā no tā redakcijām. Tādēļ, ja Savienības tiesību teksts dažādu valodu redakcijās atšķiras, attiecīgās normas piemērošanas joma ir jānovērtē saistībā ar tā tiesiskā regulējuma vispārējo sistēmu un mērķi, kuras elements tā ir [85].

81 "In bestimmten Situationen, *in denen* das anzuwendende Recht [..]" (izcēlums mans). Līdzīgs formulējums ir atrodams it īpaši dāņu valodas redakcijā: "I visse situationer, *hvor* den valgte lov [..]" (izcēlums mans).

82 Par šiem jautājumiem skat. Lein, E., "Article 10 [Rome III], Application of the Law to the Forum", no: *Rome Regulations, Commentary*, 59. zemsvītras piezīmē minētais darbs, 11. punkts un 24. piezīme.

83 Skat. it īpaši redakciju spāņu valodā: "En algunas situaciones es oportuno, [..] *por ejemplo cuando* la ley aplicable [..]"; angļu valodā: "In certain situations, *such as where* the applicable law [..]"; franču valodā: "Dans certaines situations, [..] *comme lorsque* la loi applicable [..]"; portugāļu valodā: "Em certas situações, [..] *quando* a lei aplicável [..]" un zviedru valodā: "I vissa situationer, *till exempel när* tillämplig lag [..]" (izcēlums mans).

84 Iesākumā šīs regulas 10. pants tika iecerēts tiešā sasaistē ar noteikumiem, ar kuriem norādīti principā laulības šķiršanai vai laulāto atšķiršanai piemērojamie tiesību akti, konkrētāk, ar tiesību normu, kas noteikta tās 8. pantā (par piemērojamajiem tiesību aktiem, ja puses nav izdarījušas izvēli), precizējot, ka pašreizējā 9. panta (par laulāto atšķiršanas pārveidi par laulības šķiršanu) sākotnējā versijā nebija. Tāpat arī minētās regulas preambulas 24. apsvērums (kas attiecas uz minēto 10. pantu) bija norādīts tieši pēc pašreizējā preambulas 21. apsvēruma (kas attiecas uz minēto 8. pantu), un, manuprāt, izteikums "konkrētās situācijās" ir jāsaprot tieši šā iepriekšējā izvietojuma kontekstā, kas sākumā ir kā robeža attiecībā uz principiem, kuri tad bija pirms tam, jo šo analīzi pamato vārds "tomēr", kas ir saglabāts preambulas 24. apsvērumā (skat. preambulas 19. un 20. apsvērumu, kā arī 4. un 5. pantu priekšlikumā regulai, ko Komisija iesniedza 2010. gada 24. martā [COM(2010) 105, galīga redakcija], dokumentā, kas pārskatīts 2010. gada 16. aprīlī; Lein, E., 82. zemsvītras piezīmē minētais darbs, 11. punkts *in fine*).

85 Skat. it īpaši spriedumus, 2017. gada 15. marts, *Al Chodor* (C-528/15, EU:C:2017:213, 30.–32. punkts); 2017. gada 26. aprīlis, *Popescu* (C-632/15, EU:C:2017:303, 35. punkts), kā arī 2017. gada 8. jūnijs, *Sharda Europe* (C-293/16, EU:C:2017:430, 21. punkts).

79. *Otrkārt*, interpretāciju, kuru es piedāvāju Tiesai pieņemt, manuprāt, pamato Regulas Nr. 1259/2010 *vispārējā sistēma*. Precīzāk, minētās regulas 10. pants ir jāinterpretē tās 12. panta, kurā ir ļauts nepiemērot saskaņā ar šo instrumentu noteiktā tiesību akta noteikumus, ja šis tiesību akts ir acīmredzami nesaderīgs ar sabiedrisko kārtību valstī, kur atrodas attiecīgā tiesa, kontekstā, kā arī tās preambulas 25. apsvēruma, kas attiecas uz šā 12. panta saturu, kontekstā [86].

80. Šajā ziņā *R. Mamisch* un Vācijas valdība apgalvo, ka, ciktāl tas esot atkāpe no tiesību normām, kas nosaka principā piemērojamo likumu, un ir iepriekš minētā sabiedriskās kārtības vispārējā izņēmuma īpaša izpausme, Regulas Nr. 1259/2010 10. pants esot jāinterpretē šauri, no kā izrietot, ka diskriminācijas pastāvēšana jāmeklē katrā gadījumā atsevišķi, vismaz saistībā ar jau ārvalstīs notikušas laulības šķiršanas spēkā esamības pārbaudi [87].

81. Es savukārt, tāpat kā Ungārijas un Portugāles valdības, kā arī Komisija, uzskatu, ka nav atbilstīgi sākt ierobežojošu Regulas Nr. 1259/2010 10. panta piemērošanas jomas interpretāciju, izmantojot "teleoloģisku redukciju" atbilstīgi iesniedzējtiesas lietotajiem terminiem, kas izraisītu to, ka no ārvalstu tiesību aktiem tiktu prasīts, lai tie būtu diskriminējoši ne vien to satura, bet arī to konkrētās ietekmes dēļ.

82. Gan šo noteikumu formulējuma, gan to gara salīdzinājums pierāda, ka 10. pants nav uzlūkojams par vienkāršu sabiedriskās kārtības nosacījuma, kas noteikts minētās regulas 12. pantā [88], paveidu, lai arī šie noteikumi ir papildinoši [89]. 10. pants, ņemot vērā, ka ar to ir atļauts pilnībā noraidīt visus ārvalstu tiesību aktus, nevis tikai likt šķēršļus kādam atsevišķam "noteikumam", kas tiktu atzīts par tādu, kurš nav savietojams ar sabiedrisko kārtību valstī, kurā atrodas tiesa, kā tas paredzēts 12. pantā, tiešām ir formulēts plašāk. Turklāt, pretēji 12. pantam, ar kuru valsts tiesām ir piešķirta brīvība pēc saviem ieskatiem novērtēt apdraudējumu sabiedriskajai kārtībai, 10. pantā ir nevis noteikta šāda rīcības brīvība [90], bet tas attiecas uz gandrīz automātisku piemērošanu, ja tiesa, kurā iesniegta prasība, konstatē, ka tajā minētie nosacījumi patiešām ir izpildīti [91].

83. Regulas Nr. 1259/2010 preambula apstiprina šo analīzi, jo tās 25. apsvērumā ir precizēts, ka tiesa, kurā iesniegta prasība, var izmantot 12. pantā paredzēto izņēmumu "atteikties *piemērot konkrētajam gadījumam* kādu ārvalstu tiesību aktu noteikumu, ja tas būtu acīmredzami pretrunā tiesas atrašanās valsts sabiedriskajai kārtībai" [92], tātad attiecībā uz konkrētu šā tiesību akta ietekmi konkrētajā gadījumā, lai gan tās preambulas 24. apsvērumā, kas attiecas uz 10. pantu, nav līdzvērtīga formulējuma [93].

86 Atbilstīgi minētajam preambulas 25. apsvērumam "sabiedrības interesēs būtu jādod iesaistīto dalībvalstu tiesām iespēja izņēmuma apstākļos atteikties piemērot konkrētajam gadījumam kādu ārvalstu tiesību aktu noteikumu, ja tas būtu acīmredzami pretrunā tiesas atrašanās valsts sabiedriskajai kārtībai. Tomēr nebūtu jādod iespēja tiesām piemērot sabiedriskās kārtības nosacīto izņēmumu, lai noraidītu citas valsts tiesību akta noteikumu, ja tāda rīcība būtu pretrunā Eiropas Savienības Pamattiesību hartai [turpmāk tekstā – "Harta"] un jo īpaši tās 21. pantam, kurā aizliegta jebkāda veida diskriminācija".

87 Vācijas valdība apgalvo, ka šajā īpašajā situācijā neesot nekādas vajadzības pilnībā piemērot tās valsts tiesību aktus, kurā atrodas tiesa, atkāpjoties no ārvalstu tiesību aktiem par laulības šķiršanu, kā paredzēts minētajā 10. pantā, kas formulēts vispārīgam laulības šķiršanas gadījumam, kurš ar tiesas lēmumu pasludināts ar konstitutīvu iedarbību, ja abstraktajai diskriminācijai, kas noteikta ar šo tiesību aktu, šajā tiesvedībā nav bijusi konkrēta ietekme.

88 Norādot, ka šos divus noteikumus nodala cits – 11. pants –, kas attiecas uz atgriezeniskās norādes uz tās valsts starptautiskajām privāttiesību normām nepiemērojamību, kuras tiesību akts ir norādīts.

89 Sabiedriskās kārtības izņēmuma klauzulai, kas paredzēta Regulas Nr. 1259/2010 12. pantā, ir izšķiroša nozīme, ja tās 10. panta piemērošanas nosacījumi nav izpildīti (it īpaši, kad konkrētās diskriminācijas pamatā ir cits kritērijs, nevis laulāto dzimumpiederība).

90 Šajā ziņā skat. 76. zemsvītras piezīmē minēto *Devers, A.* un *Farge, M.* darbu, 28. punkts.

91 Šī minētā 10. panta piemērošana *in abstracto* tomēr nenozīmē, ka valsts tiesām nav pilnvaru vai, drīzāk, pienākuma pārbaudīt, vai norādītie tiesību akti atbilstīgi citiem Regulas Nr. 1259/2010 noteikumiem patiešām nav diskriminējoši to satura dēļ. Nevar pieņemt, ka tiesību akti musulmaņu tradīcijā vispār ir jānoraida, par pamatu ņemot šo pantu (skat. par šo tēmu Möller, L.-M., "No Fear of *Talâq*: Reconsideration of Muslim Divorce Laws in Light of the Rome III Regulation", *Journal of Private International Law*, 2014, 10. sēj., Nr. 3, 461. – 487. lpp.).

92 Izcēlums mans.

93 Šajā ziņā skat. Lein, E. 82. zemsvītras piezīmē minēto darbu, 25. punkts un autores citētā doktrīna. Minētā preambulas 24. apsvēruma pēdējais teikums ("tomēr tam nevajadzētu skart sabiedriskās kārtības klauzulu") manā skatījumā pastiprina atšķirību starp tiesību normu, kas paredzēta Regulas Nr. 1259/2010 10. pantā, un izņēmumu, kas saistīts ar sabiedrisko kārtību, kurš minēts tās 12. pantā.

84. *Treškārt* un galvenokārt, tēze, kuru es aizstāvu, manuprāt, pilnībā atbilst īpašajam tās *tiesību normas mērķim*, kuras interpretācija ir lūgta. Man šķiet, ka Regulas Nr. 1259/2010 10. panta mērķis ir aizsargāt tik būtiskas tiesības, proti, tiesības šķirt laulību ar vienlīdzīgiem nosacījumiem sievietēm un vīriešiem, ka tās nav iespējams ierobežot, pat ne atbilstīgi tiesību aktam, kas principā ir piemērojams laulības saišu izbeigšanai, neatkarīgi no tā, vai šis tiesību akts ir noteikts pēc attiecīgo personu gribas vai citu minētās regulas noteikumu ietekmē [94]. Tiesības uz attieksmi bez jebkādas diskriminācijas, it īpaši dzimuma dēļ, – kā uzsver Portugāles valdība – ir viena no pamattiesībām, kas noteiktas gan līgumos, gan Hartas 21. pantā [95].

85. Ņemot vērā Regulas Nr. 1259/2010 preambulas 30. apsvērumu [96] un tos darbus, kuru rezultātā ir pieņemts šis tiesību instruments [97], es piekrītu Ungārijas valdības un Komisijas viedoklim, atbilstīgi kuram Savienības likumdevējs ir uzskatījis, ka diskriminācija, kas minēta tās 10. pantā, proti, tā, kuras pamatā ir laulātā dzimumpiederība, ir tik smaga, ka tā ir jānoraida pilnībā, neparedzot nekādas izņēmumu iespējas katrā noteiktā gadījumā, kad visi tiesību akti citos gadījumos paliek piemērojami [98]. Ja, pamatojot ar to, ka *in absctracto* diskriminētajam laulātajam nav kaitēts *in concreto*, tiktu pieļauts, ka diskriminējošam ārvalstu tiesību aktam ir ietekme iesaistītās dalībvalsts teritorijā, šis mērķis nevarētu tikt sasniegts.

86. *Ceturtkārt*, šādā gadījumā *ar regulējumu*, kura elements ir Regulas Nr. 1259/2010 10. pants, *izvirzīto mērķu* sasniegšana, manuprāt, būtu apdraudēta. No tās preambulas 9., 21., 22. un 29. apsvēruma izriet, ka minētās regulas mērķis ir saskaņot tiesību aktu kolīziju normas laulības šķiršanas un laulāto atšķiršanas jomā, lai stiprinātu tiesisko noteiktību, paredzamību un elastību, vienlaikus novēršot labvēlīgākās tiesas izvēles risku starptautiskās tiesvedībās par laulības šķiršanu, un tādējādi atvieglot personu brīvu pārvietošanos Savienībā [99]. Ja šajā 10. pantā paredzētās atkāpes piemērošana būtu atkarīga no valsts kompetentās tiesas veikta *in concreto* novērtējuma, vispārējie iepriekš minētie mērķi nebūtu sasniegti, jo nobeigumā piemērojamais tiesību akts tiktu noteikts pēc kazuistiskas analīzes, nevis sistēmiski – droši un paredzami.

87. *Visbeidzot*, interpretācija, kuru es atbalstu, atbilst *funkcionālas dabas apsvērumiem*. Šajā ziņā es atgādinu, ka parasti Regulas Nr. 1259/2010 priekšmets ir laulību šķiršanai piemērojamā likuma noteikšana situācijās, kurās ir starptautisks elements, kad kādas iesaistītas dalībvalsts tiesā ir iesniegta prasība šķirt laulību [100], nevis prasība atzīt jau pieņemtu lēmumu šķirt laulību, kā šajā gadījumā izriet no Vācijas tiesību normu piemērošanas. Kā norāda Francijas valdība, šā instrumenta parastas

94 No paša pirmā priekšlikuma pamatojuma, kura rezultātā tika pieņemts šis 10. pants, izriet, ka likumdevēja sākotnējais mērķis bija "atrisināt problēmas, ar kurām saskaras dažas sievietes no ārvalstīm, kuras pieprasa laulāto atšķirtību vai laulības šķiršanu dažās dalībvalstīs", ļaujot viņām tam piekļūt neatkarīgi no valsts, kuras valstspiederīgās viņas ir, tiesību aktu piemērojamības (skat. 25. un 30. grozījumu, kas ieteikti Eiropas Parlamenta 2008. gada 21. oktobra ziņojumā A6-2008/361 par priekšlikumu regulai COM(2006) 399, minēts 67. zemsvītras piezīmē).

95 Vērtības, kas citstarp ir kopīgas citām Eiropas valstīm, zinot, ka laulāto vienlīdzības princips, izbeidzot vai šķirot laulību, ir pasludināts Eiropas Cilvēktiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijai pievienotā 7. protokola, kas parakstīts Eiropas Padomē 1984. gada 22. novembrī, 5. pantā.

96 Atbilstīgi tās preambulas 30. apsvērumam Regulā Nr. 1259/2010 "ir ievērotas [Hartā] atzītās pamattiesības un principi, un jo īpaši tās 21. pants, kurā noteikts, ka ir aizliegta jebkāda veida diskriminācija, tostarp diskriminācija dzimuma [..] dēļ", un tā "būtu jāpiemēro iesaistīto dalībvalstu tiesās, ievērojot minētās tiesības un principus".

97 Skat. priekšlikumu regulai COM(2010) 105 *final*, paskaidrojuma raksta 5.3. un 6. punktu (it īpaši komentārus 2., 3. un 5. pantam); 14., 20. un 24. apsvērumu, kā arī 3. panta 1. punktu un 5. pantu. It īpaši komentārā attiecībā uz šā priekšlikuma 2. pantu ir minēts, "*ka ir ieviestas drošības klauzulas, lai novērstu tādu ārvalstu tiesību aktu* par laulības šķiršanu vai laulāto atšķiršanu *piemērošanu*, kuri *nav saderīgi ar Eiropas Savienības kopējām vērtībām*" (izcēlums mans).

98 Par bažām, kuras radās šā panta sagatavošanas laikā, un par sekām attiecībā uz tā interpretāciju, kas no tā izriet, ko it īpaši izteikušas dalībvalstis Skandināvijā, skat. Möller, L.-M. darbu, kas minēts 91. zemsvītras piezīmē. 467. – 470. lpp.

99 Skat. arī Priekšlikuma regulai COM(2010) 105, galīgā redakcija, paskaidrojuma raksta 2. un 5.3. punktu, kur ir norādīts, ka ieviestā vienkāršošana nāks par labu gan laulātajiem, gan praktizējošiem juristiem.

100 Atbilstīgi šīs regulas 10. pantam diskriminējoša ārvalstu tiesību akta pilnīga aizvietošana ar tās valsts tiesību aktu, kurā atrodas tiesa, var radīt šķēršļus iesaistītas dalībvalsts tiesā pasludinātas laulības šķiršanas atzīšanai trešā valstī, ar kuru pusēm ir ciešāka saikne (par šo jautājumu skat. it īpaši, Lein, E. darbu, kas minēts 82. zemsvītras piezīmē, 27. punkts un tajā minētā doktrīna). Tomēr Komisija pamatoti norāda, ka šī problēma ir jārisina likumdevējam un tā nevar tikt atrisināta, apejot šā 10. panta skaidro formulējumu, to piesaistot minētās regulas 12. pantam.

piemērošanas gadījumā laulības šķiršana, iespējams, nav pasludināta vai konstatēta un vairumā gadījumu būs grūti vai pat neiespējami šajā sākuma posmā noteikt, vai norādītā tiesību akta piemērošanai atbilstīgi šīs regulas 5. vai 8. pantam būs diskriminējoša iedarbība *in concreto* viena laulātā dzimumpiederības dēļ attiecībā uz pieeju laulības šķiršanai.

88. Lai atrisinātu šo problēmu, es uzskatu, ka ir neiespējami sekot virzībai, ko iesaka iesniedzējtiesa un Vācijas valdība, saskaņā ar kuru īpaša pieeja varētu tikt pieņemta "vismaz" tad, kad tiesai iesniegta prasība – kā pamatlietā – pārbaudīt ārvalstī jau pasludinātas laulības šķiršanas spēkā esamību, un šī tiesa varētu retrospektīvi skatīt konkrēto situāciju. Pēc manām domām, ņemot vērā nepieciešamību objektīvi, vispārēji un vienveidīgi interpretēt šo Savienības tiesību normu [101], nav pieļaujama Regulas Nr. 1259/2010 10. panta interpretācijas mainīšana atkarībā no tā, vai lietas izskatīšana attiecas uz prasību šķirt laulību, kas ir parasts šīs regulas piemērošanas gadījums, kad pietiktu ar to, ka pastāv abstrakta diskriminācija, vai uz lēmuma šķirt laulību atzīšanu, kas ir tās piemērošanas gadījums, kurš izriet no Vācijas tiesību aktiem un kurā būtu jākonstatē konkrēta diskriminācija.

89. Nobeigumā, pēc manām domām, uz otro prejudiciālo jautājumu ir jāatbild, ka Regulas Nr.1259/2010 10. pants ir jāinterpretē tādējādi, ka tās valsts tiesības, kurā atrodas tiesa, ir jāpiemēro, ja ārvalsts tiesību akts, kas būtu piemērojams atbilstīgi šīs regulas 5. vai 8. pantam, tā satura dēļ rada diskrimināciju *in abstracto*, nevis tikai tad, kad šis pēdējais minētais tiesību akts, ņemot vērā konkrētā gadījuma apstākļus, rada diskrimināciju *in concreto*.

2. *Par diskriminētā laulātā iespējamās piekrišanas ietekmes attiecībā uz Regulas Nr. 1259/2010 10. panta piemērošanu neesamību*

90. Trešais jautājums ir iesniegts tikai gadījumam, ja Tiesa, atbildot uz otro jautājumu, nospriestu, ka ir jāizvēlas tajā paredzētā otrā iespēja, proti, *lex fori* atkāpes iedarbības atbilstīgi Regulas Nr. 1259/2010 10. pantam priekšnoteikums ir tāds, ka principā izvēlētā ārvalsts tiesību akta piemērošana konkrētajā gadījumā būtu diskriminējoša vienam no laulātajiem. Tā kā es iesaku uz otro jautājumu sniegt pretēju atbildi, es uzskatu, ka Tiesai nebūs jāpauž viedoklis par trešo jautājumu. Tomēr es pakārtoti izteikšu dažus ar to saistītus apsvērumus.

91. Ar savu pēdējo jautājumu iesniedzējtiesa lūdz Tiesu noteikt, vai apstāklis, ka diskriminētais laulātais ir piekritis laulības šķiršanai, tostarp pieņemot kompensējošus pabalstus, ļauj šajā gadījumā nepiemērot tiesību normu, kas paredzēta Regulas Nr. 1259/2010 10. pantā. Šī tiesa norāda, ka, ja ir pienācīgi konstatēta tā laulātā piekrišana, kuram teorētiski ir nodarīts kaitējums [102], tā sliecoties nepiemērot minēto normu, tāpēc esot piemērojams likums, kas norādīts šīs regulas 5. vai 8. pantā. Tā atsaucas uz Vācijas judikatūru tajā ziņā, ka Sīrijas tiesību akta piemērošanas gadījumā tas konkrētā gadījumā būtu novērtējams saistībā ar sabiedrisko kārtību Vācijā.

101 Lai tā būtu, Tiesas sniegtajai interpretācijai būtu jābūt derīgai neatkarīgi no īpašajiem nosacījumiem pamatlietā, paredzamā konkrētā juridiskā gadījuma īpatnībām vai no tās dalībvalsts tiesību specifikas, kurā atrodas tiesa, kurā iesniegta prasība. Šajā sakarā es atgādinu, ka atbilstīgi tās preambulas 9. apsvērumam Regulas Nr. 1259/2010 mērķis ir "skaidrs un vispusīgs tiesiskais regulējums" tās piemērošanas jomā un ka tās II nodaļas, kurā minēts 10. pants, nosaukums ir "*Vienoti* noteikumi attiecībā uz tiesību aktiem, kas piemērojami laulības šķiršanai un laulāto atšķiršanai" (izcēlums mans).

102 Kā uzskata iesniedzējtiesa, šajā gadījumā apstāklis, ka parakstītā dokumentā laulātā ir paziņojusi, ka viņa ir saņēmusi finansiālu atbalstu un ka viņas vīrs ir atbrīvots no saviem pienākumiem saskaņā ar laulību līgumu, var tikt uzskatīts par ieinteresētās personas apstiprinājumu notikušajai laulības šķiršanai.

92. Vācijas valdība piekrīt šim vērtējumam, jo tā uzskata, ka dažos atsevišķos gadījumos diskriminācijas varētu nebūt minētā 10. panta izpratnē, ja laulātais, kurš *in abstracto* ir diskriminēts piemērojamajā tiesību aktā, atbilstīgi citiem Regulas Nr. 1259/2010 noteikumiem ir paziņojis, ka piekrīt laulības šķiršanai, ja šī piekrišana ir sniegta brīvi un tā, ka tas var tikt nešaubīgi konstatēts; iesniedzējtiesai tas būtu jāpārbauda, ņemot vērā konkrētā gadījuma apstākļus [103]. *R. Mamisch* tiesas sēdē pauda līdzīgu viedokli [104].

93. Turpretī Francijas, Ungārijas un Portugāles valdības, kā arī Komisija atbalsta pretēju tēzi, kas ir arī mana nostāja, šādu iemeslu dēļ.

94. *Pirmkārt*, – tāpat kā Komisija – es uzsveru, ka Regulas Nr. 1259/2010 10. panta *formulējumā* nav nekādas atkāpes, kas ļautu iesaistīto dalībvalstu tiesām noraidīt izņēmumu, kurš norādīts šajā noteikumā, gadījumā, kad principā piemērojama tāda ārvalstu tiesību akta īstenošana, kas, iespējams, pēc sava rakstura ir diskriminējošs, praksē nerada nekādu kaitējumu diskriminētajam laulātajam.

95. Turklāt no minētā 10. panta formulējuma, kā arī no Regulas Nr. 1259/2010 preambulas 24. apsvēruma izriet, ka diskriminācijas faktors, kas pamato *lex fori* atkāpes piemērošanu, ir "vienlīdzīg[as] *pieej[as]* laulības šķiršanai vai laulāto atšķiršanai" neesamība [105]. Francijas valdība pamatoti uzsver, ka nebūtu jājauc viena laulātā piekrišana laulības šķiršanas procesa sekām, no vienas puses, un tas, ka šis pats laulātais pieņem laulības šķiršanas principu, no otras puses [106]. Es uzskatu, ka tikai šis pēdējais minētais gadījums atbilst formulējumam, kas izmantots iepriekš minētajos noteikumos. Man šķiet, ka šo analīzi apstiprina tas, ka minētā regula attiecas tikai uz pašu laulības šķiršanu, jo no tās piemērošanas jomas nepārprotami ir izslēgtas tiesiskās problēmas, kuras rodas nevis laulības šķiršanas procedūras sākumā, bet drīzāk tās gaitā vai pat tās noslēgumā, piemēram, laulības mantiskās sekas vai uzturēšanas saistības [107].

96. Tādējādi man šķiet, ka trešā prejudiciālā jautājuma pamatā ir kļūdaina premisa tajā ziņā, ka tā norāda uz diskriminētā laulātā "*piekrišanu laulības šķiršanai*, *tostarp piekrītot par to saņemt kompensējošus pabalstus*" [108]. Šajā formulējumā – manuprāt, nepareizi – konkrētu no laulības šķiršanas izrietošu pierādītu seku pieņemšana [109] ir pielīdzināta iespējamai pašas laulības šķiršanas principa pieņemšanai [110], lai gan šie abi minētie notikumi ir notikuši divos ļoti atšķirīgos laulības šķiršanas posmos [111].

103 Vācijas valdība precizēja, ka tā uzskata, ka pietiekamas brīvības varētu nebūt tad, kad laulātais, kuram piemērojamie tiesību akti bijuši labvēlīgi, izmantojot savu spēka pozīciju, ir izdarījis spiedienu uz otru laulāto, lai tas pieņemtu kompensējošo pabalstu, vai arī, ja abstrakti diskriminētais laulātais, pilnībā neapzinoties sava lēmuma nozīmi vai pamatojoties uz nepietiekamu informāciju, ir piekritis; tas ir jāpārbauda iesniedzējtiesai.

104 *R. Mamisch* norādīja, ka minētā 10. panta piemērošanai nebūtu jānotiek par sliktu personai, kura ir pasargāta no diskriminācijas, bet tas, pēc viņa domām, notiktu, ja piekrišana laulības šķiršanai nevarētu tikt atzīta, pat ja attiecīgā laulātā būtu brīvi piekritusi šādai laulības šķiršanai, jo viņa vēlētos apprecēties vēlreiz.

105 Izcēlums mans.

106 Francijas valdība no tā secina, ka apstāklis, ka diskriminētais laulātais ir piekritis saņemt kompensējošu pabalstu, nav elements, kas var apliecināt viņa gribu piekrist laulības šķiršanai un tātad tādas laulības šķiršanas procedūras esamību, kurā ir ievērots vienlīdzīgas attieksmes pret laulātājiem princips 10. panta izpratnē.

107 Skat. minētās regulas 1. panta 2. punkta e) un g) apakšpunktu, kā arī preambulas 10. apsvērumu.

108 Izcēlums mans.

109 Šajā konkrētajā gadījumā – finanšu kompensācijas iemaksa, kas notikusi 2013. gada 12. septembrī.

110 Laulības šķiršana, kas notikusi, laulātajam vienpusēji atsakoties no laulības, šo atteikšanos pēc tam reģistrējot reliģiskā iestādē 2013. gada 19. un 20. maijā.

111 Iesniedzējtiesas veiktā pielīdzināšana, iespējams, var tikt skaidrota ar to, ka atbilstīgi Vācijas tiesību normām par tiesību normu kolīzijām šāda naudas iemaksa varētu tikt regulēta ar tiesību aktu, kas piemērojams pašai laulības šķiršanai, nevis tās tiesiskajām sekām, ja šis maksājums tiktu analizēts kā kompensācija, nevis kā šķirtās laulātās uzturēšana pēc laulības šķiršanas (skat. šajā ziņā Möller, L.-M. 91. zemsvītras piezīmē minēto darbu, 476. lpp. un 53. piezīme).

97. Šajā ziņā pamatlietā apstāklis, ka *S. Sahoyouni* kundze ir iebildusi pret lēmumu, ar kuru ir pieļauta Sīrijā pasludinātas laulības šķiršanas atzīšana Vācijā [112], šķiet, norāda uz to, ka, neraugoties uz tekstu, atbilstīgi kuram viņa paziņoja, ka piekrīt kompensējošajiem pabalstiem, ko iemaksājis viņas vīrs, viņa nevēlējās piekrist pašai laulības šķiršanai.

98. Protams, principā tikai tā tiesa, kura izskata šo strīdu, var spriest par to faktisko apstākļu novērtēšanu, kuri ir vienas puses iespējami sniegtā piekrišana un tās joma. Tomēr es uzskatu, ka ir jāpaskaidro šai tiesai elementi, kuri tai būtu jāņem vērā, piemērojot Regulas Nr. 1259/2010 10. pantu, kas tai būtu jādara [113].

99. Katrā ziņā, pat ja tiktu pieņemts, ka diskriminētās laulātās piekrišanu laulības šķiršanai šī tiesa uzskata par pierādītu, šis konstatējums nevar būt pamats, lai nepiemērotu tiesību normu, kas noteikta minētajā pantā.

100. *Otrkārt*, iesniedzējtiesas plānotā pieeja tās pēdējā prejudiciālajā jautājumā nav saderīga ar *mērķiem*, kuri noteikti Regulā Nr. 1259/2010, it īpaši tās 10. pantā.

101. Šajā ziņā Komisija savos rakstveida un mutvārdu apsvērumos norāda, ka normai, kas norādīta šajā 10. pantā, ir aizsardzības funkcija diskriminētā laulātā labā, jo tā ir puse, kura atrodas vājākā situācijā, un ka šī funkcija būtu apdraudēta, ja minētā norma būtu fakultatīva. Pastāvētu risks, ka šī puse piekristu atteikties no tās valsts tiesību aktu piemērošanas, kurā atrodas tiesa, iespējams, pat nezinot, ka tā šai pusei ir labvēlīgāka [114].

102. No sagatavošanas darbiem, kuru rezultātā tika pieņemta Regula Nr. 1259/2010, izriet, ka ar šo instrumentu noteiktā pušu gribas autonomija, nosakot speciālas garantijas, tika ierobežota, gan lai panāktu "Eiropas Savienības kopīgo vērtību" ievērošanu [115], gan aizstāvētu vājāko no laulātajiem [116]. Atkāpes noteikumam, kas paredzēts tās 10. pantā, nebūtu lietderīgas iedarbības un iepriekš minētie mērķi nebūtu sasniegti, ja diskriminētais laulātais varētu piekrist zaudēt tā labvēlīgo ietekmi, piekrītot būt par nevienlīdzīgas laulības šķiršanas priekšmetu viņa laulātā noteikto ierobežojumu dēļ, viņa paša gribas izkļūt no konflikta situācijas dēļ vai vienkārši tāpēc, ka viņš nezina savas tiesības.

103. *Treškārt*, *sistēmas* pētījums, kurā iekļaujas Regulas Nr. 1259/2010 10. pants, nostiprina gan gramatisko, gan teleoloģisko interpretāciju, ko es iesaku pieņemt. Ar šo pantu tiek garantēts tajā ietverto prasību pārākums gan pār laulāto izvēlētajiem tiesību aktiem saskaņā ar minētās regulas 5. pantu, gan pār tiesību aktu, kas atbilstīgi tās 8. pantam ir jāpiemēro, ja laulātie nav veikuši izvēli. Kā norādīja Komisija, 10. pants ir piemērojams, tiklīdz tā objektīvie piemērošanas nosacījumi ir izpildīti, un tas ļauj piešķirt prioritāti tās valsts tiesību aktiem, kurā atrodas tiesa, pat tad, ja puses būtu nepārprotami izvēlējušās diskriminējošos tiesību aktus. No tā izriet, ka norma, kas paredzēta minētajā pantā, kuras pamatā ir par pamatvērtībām uzskatītas vērtības, ir obligāta, un tātad ar Savienības likumdevēja gribu tā nav tikusi iekļauta jomā, kurā attiecīgās personas var brīvi rīkoties ar savām tiesībām [117].

112 Lēmums, kas minēts šo secinājumu 22. punktā.

113 Ir jāatgādina, ka Tiesai tomēr ir kompetence sniegt tai no pamatlietas materiāliem, kā arī no Tiesai iesniegtajiem apsvērumiem izrietošas norādes, kuras ļautu iesniedzējtiesai pieņemt nolēmumu (skat. it īpaši spriedumu, 2014. gada 5. jūnijs, *I*, C-255/13, EU:C:2014:1291, 55. punkts).

114 Šajā ziņā Komisija saskata analoģiju ar citām Savienības tiesību nozarēm (it īpaši, patērētāju aizsardzību), kur šādas normas ir obligātas, un tas ir tieši tāpēc, lai izvairītos no tā, ka vājākā puse, uz kuru acīmredzot stiprākā puse var izdarīt spiedienu, atsakās no tai garantētajām tiesībām un zaudē aizsardzību, kas ar Savienības tiesībām tai ir piešķirta.

115 Skat. šo secinājumu 84. un nākamos punktus.

116 Skat. it īpaši Priekšlikumu regulai COM(2010) 105, galīgā redakcija [paskaidrojuma raksta 2.2., 2.3. punktu *in fine*, 5.3., kā arī 6. punktu (it īpaši komentārus 2., 3. un 5. pantam); 14., 20. un 24. apsvērumu; 3. panta 1. punktu un 5. pantu], kā arī Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas 2010. gada 29. aprīļa atzinumu (OV 2011, C 44, 167. lpp., 3.3. un 3.4. punkts).

117 Tajā pašā skatījumā ECT 2012. gada 22. marta spriedumā *Konstantin Markin* pret Krieviju (ECLI:CE:ECHR:2012:0322JUD003007806, 150. punkts) ir uzsvērts, ka, "ņemot vērā diskriminācijas dzimuma dēļ aizlieguma būtisko nozīmi, nav pieļaujama iespēja atteikties no tiesībām nebūt šādas diskriminācijas priekšmetam, jo šāda atteikšanās skartu būtiskas sabiedrības intereses".

104. Tādējādi es uzskatu, ka, ja tiek pierādīts, ka laulātais, kurš ir diskriminēts dzimuma dēļ, – atbilstīgi Regulas Nr. 1259/2010 5. vai 8. pantam piemērojamo tiesību aktu rezultātā – ir piekritis laulības šķiršanai, šīs piekrišanas rezultāts nevar būt atbilstīgi minētās regulas 10. pantam noteikto tās valsts tiesību aktu, kurā atrodas tiesa, piemērošanas atteikums, ja ir ievēroti šī pēdējā minētā panta nosacījumi. Citiem vārdiem, pēc manām domām, ja Tiesa paustu savu viedokli par šo pakārtoto lūgumu, uz trešo prejudiciālo jautājumu būtu sniedzama noraidoša atbilde.

V. Secinājumi

105. Ņemot vērā iepriekš izklāstītos apsvērumus, es ierosinu Tiesai uz *Oberlandesgericht München* (Federālās zemes Augstākā tiesa Minhenē) uzdotajiem prejudiciālajiem jautājumiem atbildēt šādi:

1) Padomes 2010. gada 20. decembra Regulas (ES) Nr. 1259/2010, ar kuru īsteno ciešāku sadarbību attiecībā uz tiesību aktiem, kas piemērojami laulības šķiršanai un laulāto atšķiršanai, noteikumi, it īpaši tās 1. pants, ir jāinterpretē tādējādi, ka šīs regulas piemērošanas joma neattiecas uz laulības šķiršanām, kuras ir pasludinātas bez tiesas vai citas valsts iestādes konstitutīva lēmuma, piemēram, tādu laulības šķiršanu, kas ir notikusi laulātā vienpusēja paziņojuma, kurš ir reģistrēts reliģiskā tiesā, rezultātā;

2) pakārtoti, gadījumā, ja Tiesa lemtu, ka šādas privāta rakstura laulības šķiršanas ietilpst Regulas Nr. 1259/2010 piemērošanas jomā, tās 10. pants būtu jāinterpretē tādējādi, pirmkārt, ka tās valsts tiesību akti, kurā atrodas tiesa, ir jāpiemēro, ja ārvalsts tiesību akti, kas ir noteikti atbilstīgi šīs regulas 5. vai 8. pantam, *in abstracto* rada diskrimināciju laulāto dzimumpiederības dēļ, un, otrkārt, ka apstāklis, ka diskriminētais laulātais, iespējams, būtu piekritis laulības šķiršanai, neietekmē minētā panta piemērojamību.